

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

ת"ע 35225-02-21 נ. ואח' נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

בפני כב' השופט ארז שני

המתנגדות

1. א. נ.

2. ט. נ.

3. מ. נ. ס.

באמצעות עו"ד רונית א. זיסמן

נגד

ח. ח.

באמצעות עו"ד בועז קראוס

המבקשת

ספרות:

דניאל פרידמן, נילי כהן חוזים

חקיקה שאוזכרה:

חוק הירושה, תשכ"ה-1965: סע' 20, 22, 22(ז), 26, 30(א), 35, 67(א)(1)

חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"ב-1962: סע' 1, 2

חוק הנוטריונים, תשל"ו-1976: סע' 53

תקנות הנוטריונים, תשל"ז-1977: סע' 4, 4(א), 4(ה)

חוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973

תקנות הירושה, תשנ"ח-1998

מיני-רציו:

* אף שהמומחה מטעם ביהמ"ש חזר בו ממסקנתו וסבר כי המנוח היה כשיר לצוות בשנת 2015 ביהמ"ש קובע כי המנוח לא היה כשיר לצוות במועד זה. בנוסף, משנמצא כי מצבו הרפואי לא איפשר את כשירותו לחתום על צוואה נמצא ממש בטענות המתנגדות למעורבות המבקשת בעריכת הצוואות המאחרות. לפיכך, נוכח הלכת החוטים השזורים, יש לקבוע את בטלותן וזאת לאו דווקא בשל ניצול תלות המנוח במבקשת, אלא בשל היותו בבחינת אדם מוחלש. המבקשת בחרה לנצל מצבו זה תוך שיכנועו לערוך מסמכים משפטיים חדשים לטובתה. לפיכך, ביהמ"ש נותן צו לקיום הצוואה המוקדמת.

* ירושה – צוואה – תוקפה

* ירושה – צוואה – כשרות לצוות

* ירושה – צוואה – צוואה נוטריונית

* ירושה – צוואה – השפעה בלתי הוגנת

* ירושה – צוואה – נהנה שנטל חלק בעריכתה

הכרעה לעניין תוקף צוואות. המנוח נפטר ב-2020 בגיל 80. במותו היה גרוש ואב לשלוש בנות, וקיים מערכת חיים זוגית בת שנים רבות. בת הזוג מבקשת לקיים את אחת משתי הצוואות המאוחרות של המנוח, צוואת נוטריונית מהשנים 2015 ו-2016, לפיהן הוריש המנוח לבת הזוג 25% אחוז מהעזבונו והיתרה לבנותיו (הצוואות זהות כמעט לחלוטין, בהבדל אחד של אפשרות המבקשת לא רק לגור בדירת המגורים, אלא גם להשכיר אותה במידה והמבקשת תיאלץ לצאת להתגורר בדיוור מוגן) ואילו בנותיו של המנוח מתנגדות לקיום צוואותיו אלו (מטעמים של העדר כשרות לצוות השפעה בלתי הוגנת ומעורבת בת הזוג בעריכת הצוואה) ומבקשות לקיים את צוואתו הראשונה, צוואה בעדים משנת 2004, לפיו הוריש המנוח לבנותיו את עיקר העזבונו בהתאם להסדר שנקבע בהסכם הגירושים עם אימם וכן מנה מעיזבונו לבת הזוג לפי בחירתו.

ביהמ"ש לענייני משפחה הורה על קיום צוואת 2004 מהטעמים הבאים:

אי כשרות המנוח לצוות: כידוע, מהותה של הטענה בדבר אי כשרות המצווה לפי סעיף 26 חוק הירושה היא, במצבו הנפשי, המנטלי והגופני של המצווה לעת עריכת הצוואה. "שעת עשייתה של הצוואה", זוהי נקודת הזמן המסוימת הרלוונטית לבחינת כושרו של המצווה להבחין בטיבה של צוואה. לצורך שלילת הכשרות לא די בהעלאת ספקות בלבד. להוכחת הטענה ניתן להסתייע במסמכים רפואיים אודות המצווה נכון למועד עריכת הצוואה או בסמוך לאותו מועד, בחוות דעת רפואית או אחרת באשר למצבו של המצווה לעת עשיית הצוואה, בעדויות של מי שערך את הצוואה ו/או מי ששימש כעד לה וכן בעדויות אחרות. יחד עם זאת, ביהמ"ש יכול להסתייע בחומר ראיות אחר, המתייחס למועד עשיית הצוואה ולהעדיפו על פני חוות הדעת הרפואית.

במקרה דנא, חוות דעת המומחה מטעם ביהמ"ש קובעת כי קיים ספק ביכולתו של המנוח לצוות בצוואת 2015 (23/8/2015) ואת אי כשירותו לצוות בצוואת 2016. ברם, לאחר המענה לשאלות ההבהרה, ותוך שהתבסס במתן תשובותיו על הערכה תפקודית מ-13.12.2015 של דר' ... שבת הזוג העבירה למומחה במסגרת שאלות ההבהרה ודברי הנוטריון כפי שנכתבו על גבי צוואת 2015, המומחה חזר בו ממסקנתו וסבר כי אלו מחזקים את הסבירות לכשירותו של המנוח לחתום על הצוואה מ-2015. ביהמ"ש מותח ביקורת על העברת המסמכים הנוספים למומחה במסגרת שאלות ההבהרה, בניגוד להחלטת ביהמ"ש. יחד עם זאת, ולו לצורך הגעה לחקר האמת, ביהמ"ש אינו מתעלם מאותה הערכה תפקודית אשר נערכה על ידי דר' ... ובוחן אותה לצד המסמכים הרפואיים הרבים אודות המנוח, בצירוף חוות דעת המומחה הרפואי.

מתשתית המסמכים הרפואיים הענפה שהונחה (כולה) עולה באופן ברור כי המנוח ויכולותיו הקוגניטיביות, הן בסמוך לעריכת צוואותיו, אך הרבה קודם לכן, לא איפשרו לו לבצע כל פעולה משפטית, למעט אותה הערכה תפקודית אשר בוצעה על ידי דר' ... ב-12.15.

אין חולק כי בדיקתו של דר' ... וחוות דעתו אשר ניתנה, בהגדרתה ובמהותה הינה "הערכת תפקודית על ידי רופא" אשר הופנתה לחברת הביטוח/תביעות סיעוד. ככזו, מהותה שונה במקצת מחוות דעת רפואית הבודקת יכולת קוגניטיבית של אדם לבצע פעולה זו או אחרת. בדיקה זו נערכה להערכת תפקוד הנבדק באם עונה על הקריטריונים לקבלת גמלת סיעוד לדרישת חברת הביטוח. הא ותו לא. ניסיון החיים מלמד

כי בתביעות מסוג זה, אף דומות להן, חברות הביטוח מקשיחות התנאים, אף מערימות קשיים, בטרם יוכר פלוני, לגמלה זו או אחרת. לעמדת ביהמ"ש, בין דחיית תביעתו של המנוח על ידי חברת דקלה, הן בשל היותו עצמאי בפעולות מסוימות או אי הגדרתו כ"תשוש נפש", אין בהכרח כדי לשלול כי המבוטח נמצא במצב כשירות שכלית הכרתית ו/או במצב קוגניטיבי תקין לביצוע פעולה כזו או אחרת, קל וחומר פעולה משפטית, שהרי לא זו הייתה מטרתה של אותה בדיקה – "הערת התפקוד". אכן מדובר בחוות דעת ניטרלית ואובייקטיבית כטענת המבקשת אך לא חוות דעת מומחה אשר מונה מטעם ביהמ"ש ואשר קבע קביעה כלשהי באשר לכשירותו המשפטית של המנוח; בהינתן המצב הרפואי המתואר של המנוח כעולה מהתייעוד הרפואי, למצט ההערכה התפקודית של דר' ... ביהמ"ש מקבל את המלצות המומחה כפי שהובאו בהרחבה בחוות דעתו הראשונה וקובע כי במצב דברים זה, המנוח אשר סבל ממחלת האלצהיימר בשילוב דמנציה, בתיאור תפקודו הפיזי, לא יכול היה במצבו הרפואי להבין משמעותה של אף אחת מצוואותיו במועדים הרלוונטיים בשנים 2015 ו-2016, קל וחומר ליזום בעצמו הליך, ישירות, מול עו"ד ... לא לתוספת להסכם ממון ולא לצוואה.

בכל הנוגע לדברי הנוטריון כפי שנרשמו בצוואת 2015, כי "צויין בפני כי המצווה חולה בשלבים מוקדמים במחלת אלצהיימר ואולם השתכנעתי כי בעת עריכת צוואתו זו הבין היטב את משמעותה תוך שהוא מתמצא מצויין בזמן ובמקום". לא יכולה להיות מחלוקת כי כשרות לצוות היא "עניין שברפואה" וכי יש לבחון עניין שברפואה באמצעות חוות דעת רפואית. הנוטריון הינו משפטן ולא מומחה רפואי וטוב יעשה אם עניין הרפואה יותר לידי המומחים בדבר. ובכלל, במצב דברים שכזה, טוב היה עושה עו"ד ... אם למען הסר הספק, למען אי הבהירות סביב אמירה זו, אם היה מבקש תעודה רפואית מיום עריכת הצוואה, על מנת שלא יוטל ספק כלשהו בדבר עשייתה; כאשר ניצב בפני עורך דין אי מי שניתן "לחשוד" בו שהוא בבחינת אדם מוחלש, צריך עורך הדין לנהוג זהירות יתרה ובוודאי ובוודאי שלא להתפתות ולעשות "עסקים" עם אותו לקוח.

ממקרים כאלו ודומים, ולמען לא יתעורר ספק כלשהו ולו קל שבקלים, הפסיקה הרחיבה את משמעות הביטוי "מרותק למיטתו" שבתקנה 4 לתקנות הנוטריונים וכללה גם אדם אשר קשה לו להתנייד, אדם מבוגר אשר מחמת גילו או חוליו קשה לו לצאת מביתו ולפיכך אף במקרים כאלה יש צורך בקבלת תעודה רפואית בטרם עריכת צוואה. תעודה רפואית שכזו, אף שאינה מחוייבת על פי דין בעניינו של המנוח, יש בה כדי לסייע בהסרת כל ספק, בדבר גמירות דעתו של המצווה ואת חופש רצונו, שהמסמך ישמש כצוואה.

לפיכך נקבע כי המנוח לא היה בעל כשירות רפואית משפטית לערוך את צוואותיו, הן זו אשר נערכה ביום 23/8/2015 והן זו אשר נערכה ביום 4/5/2016.

נוכח מסקנה זו באשר לכשירותו של המנוח לצוות, מתייתר הצורך לדון בטענות המתנגדות באשר להשפעה בלתי הוגנת של המבקשת על המנוח או במעורבותה בעריכת צוואות המנוח, בהתאם לסעיפים 30(א) ו-35 לחוק הירושה, אך ביהמ"ש מוצא להתייחס לטענות אלו, ולו בקצרה, שכן הוא סבור כי התקיימה השפעה בלתי הוגנת בסבירות גבוהה ועולות שאלות רבות באשר להתנהלותה של המבקשת.

לעמדת ביהמ"ש, הגם כי יתכן והתקיימה השפעה בלתי הוגנת מצד המבקשת על המנוח, וביהמ"ש סבור שכך הדבר, לא עלה בידי המתנגדות להוכיח את התקיימותם של מבחני המשנה כפי המובאים בפסיקה במקרים אלו. מבחני הפסיקה נזכרו על ידי המתנגדות בתמצית, ללא מסכת עובדתית מהותית המבססת את עילת ההתנגדות במסגרת טענותיהן. בין היתר, כפי שפורט באותם מבחנים, קיימת חשיבות מיוחדת לשאלה האם הנהנה הוא היחיד שסייע למצווה בכל צרכיו או שהוא הסתייע גם באחרים. בענייננו, לא נטען כי המבקשת מנעה ממי מהבנות לסייע לאביהן, להסיעו או לסייע בידו בכל דרך אחרת. למצער לא

צלח בידי המתנגדות להוכיח את מידת התלות, ככל שהיתה והאם גרמה למצב דברים זה. מאידך ביהמ"ש סבור כי טענת המתנגדות למעורבות המבקשת בעריכת צוואות המנוח, יש בה יותר מממש. משנמצא כי מצבו הרפואי לא איפשר את כשירותו לחתום על צוואה, גם לא ליזום כל פעולה משפטית אחרת, גם לא לנהוג כתמול שלשום ולהיות עקשן ודעתן, ביהמ"ש סבור כי המבקשת היא שיזמה והיתה מעורבת בעריכת צוואותיו של המנוח. לפיכך ונוכח הלכת החוטים השזורים, ביהמ"ש סבור כי יש לקבוע את בטלות הצוואות המאוחרות וזאת לאו דווקא בשל ניצול תלות המנוח במבקשת, אלא בשל היותו בבחינת אדם מוחלש. המבקשת בחרה לנצל מצבו זה תוך שיכנועו לערוך מסמכים משפטיים חדשים לטובתה.

בכל הנוגע לרצונו של המצווה כידוע, חרף חשיבותו של עיקרון כיבוד רצונו של המת, הוא אינו עיקרון מוחלט ויש לכבדו רק אם מדובר ברצונו האמיתי, העצמאי והחופשי של המצווה. כאשר נפל פגם ברצון המת, מצווה עלינו שלא לחלק את רכושו בהתאם לצוואתו. בענייננו, לנוכח המסקנה כי המנוח לא היה כשיר בעת עריכת צוואותיו האחרונות, ולנוכח המסקנה באשר למעורבות המבקשת בעריכת הצוואות, לא ניתן לבוא ולומר כי צוואותיו אלו (הן צוואת 2015 והן צוואת 2016), הן פרי רצונו של המנוח, כך שאין בקבלת ההתנגדות להן כדי לפגוע בעיקרון כיבוד רצון המת. להפך, העובדה כי המנוח, בעודו כשיר ובמשך למעלה מעשור, לא ערך צוואה בה הורה על חלקים נוספים מעיזבונו לטובת המבקשת, על אף שיכול היה לעשות כן, מטילה ספק ברצונו לשנות את הוראות צוואתו, צוואת 2004. במקרה בו קיים ספק, אין מקום להורות על קיום צוואות אלו.

לפיכך ההתנגדויות לקיום הצוואות המאוחרות מתקבלות והתובענות לקיום צוואות אלו – נדחות וניתן צו לקיום הצוואה המוקדמת מ-2004. בת הזוג חויבה בהוצאות המתנגדות בסך 75,000 ₪.

פסק דין

מונחות לפני שלוש תובענות לקיום צוואותיו של המנוח ... ז"ל, וכתבי ההתנגדות לשתיים מהן, אשר הוגשו על ידי הצדדים.

רקע עובדתי

המנוח י. נ. ז"ל (להלן: "המנוח") הלך לבית עולמו ביום 00/00/2020, בהיותו כבן 80 שנים.

המנוח במותו היה גרוש ואב לשלוש בנות, וקיים מערכת חיים זוגית בת שנים רבות.

המנוח בחייו, חתם על שלוש צוואות:

הראשונה, צוואה בעדים בהתאם [לסעיף 20 לחוק הירושה](#), תשכ"ה – 1965 (להלן: "חוק הירושה"), מיום 13/9/2004 (להלן: "צוואת 2004").

השנייה, צוואה בפני רשות (נוטריון) בהתאם [לסעיף 22 לחוק הירושה](#), מיום 23/8/2015 (להלן: "צוואת 2015").

השלישית, גם היא צוואה בפני רשות (נוטריון) מיום 4/5/2016 (להלן: "צוואת 2016").

בת זוגו של המנוח - הגב' (להלן: "הנתבעת" או "המבקשת"), היא המבקשת לקיים את צוואותיו האחרונות של המנוח, ואילו שלושת בנותיו של המנוח – (להלן: "הנתבעות" או "המתנגדות"), הן המתנגדות לקיום צוואותיו אלו ומבקשות לקיים צוואה מוקדמת של המנוח משנת 2004.

ביום 16/2/2021 הועברו הליכי הצדדים לבית המשפט בכאן מהרשם לענייני ירושה בהתאם [לסעיף 67א\(א\)\(1\) לחוק הירושה](#), התשכ"ה – 1965.

אלו הם ההליכים:

- בקשה לקיום צוואת 2004, אשר הוגשה על ידי הנתבעות ביום 27/12/2020 (ת"ע - 35219-02-21) [\(21\)](#).
- בקשה לקיום צוואת 2015, אשר הוגשה על ידי הנתבעות ביום 31/3/2022 (ת"ע - 11695-07-22) [\(22\)](#).
- התנגדות לצוואת 2015, אותה הגישו הנתבעות ביום 6/7/2022 (ת"ע - 11712-07-22), אשר הועברה מהרשם לענייני ירושה ביום 29/6/2022.
- בקשה לקיום צוואת 2016, אשר הוגשה על ידי הנתבעות ביום 3/12/2020 (ת"ע - 35218-02-21) [\(21\)](#).
- התנגדות לצוואת 2016, אשר הוגשה על ידי הנתבעות ביום 11/2/2021 (ת"ע - 35225-02-21) [\(21\)](#).

הדיון בכלל ההליכים נשמע במאוחד, לרבות ההליך האחרון אשר הוגש על ידי הנתבעות, ובעניין זה אף ניתנה החלטת מיום 5/7/2022 בה קבעתי כי בכוונתי לדון בעיזבון המנוח כמכלול והורתי לצדדים להתייחס בסיכומים לכלל צוואות המנוח.

נשמעו הוכחות, הוגשו סיכומים ועתה לפסק הדין.

טענות הצדדים

טענות המתנגדות

המנוח לא יכול היה להבחין בטיבן של הצוואות עת חתם עליהן ומכאן כי יש לבטלן בהתאם [לסעיף 26 לחוק הירושה](#).

אי כשירות המנוח נקבעה בחוות דעתו של המומחה הרפואי אותו מינה בית המשפט, לא עלה בידי המבקשת לסתור חוות דעת זו ודי בכך כדי לקבל את ההתנגדות.

תיעוד המסמכים הרפואיים של המנוח מחזק את טענות המתנגדות.

המנוח שהיה בשלבים מתקדמים של מחלת הדמנציה הוסקלרית ומחלת האלצהיימר, לא יכול היה בשום אופן להבין את המציאות הסובבת אותו ולאשורה ובוודאי שלא לערוך צוואה. הלכה למעשה,

הוחתם על מסמכים משפטיים, בהם תוספת להסכם ממון מיום 16/8/2015, מסמך הנחזה להיות צוואה מיום 23/8/2015 ובהמשך מסמך הנחזה להיות צוואה מיום 4/5/2016.

חתימת המנוח על "צוואה" בהיותו סובל אותה עת מהזיות קשות ומירידה חמורה בתפקוד היומיומי, מעידה כי המנוח אותה עת לא יכול היה להבין את המציאות סביבו, לא יכול היה לדעת את היקף רכושו ואת משמעות שינוי ההסדר הרכושי שנקבע בצוואתו משנת 2004, אותו ציווה כשהיה צלול בדעתו.

המבקשת ידעה היטב שהמנוח לא יכול היה לערוך, להבין או לחתום מרצונו החופשי על מסמכים משפטיים לאחר שנת 2013, ומשם מצבו של המנוח רק הלך והתדרדר.

חוות דעתו של דר' ... נערכה על סמך מונחים והגדרות של חברת הביטוח, ודוגמא אחת לכך היא ההגדרה הביטוחית של אדם "תשוש נפש" במובחן מההגדרה הרפואית/משפטית.

תוצאות ה - MMSE של המנוח מלמדות על החמרה קשה ביכולתו הקוגניטיבית של המנוח.

יש לתהות אם עו"ד ..., לאור כישוריו, רשאי היה לקבוע כי המנוח היה כשיר לצוות, לאחר שנודע לו דבר מחלת האלצהיימר בה לוקה המנוח. עוד תמוה הוא מדוע, עת חתם המנוח על התוספת להסכם הממון (שבוע לפני כן), לא צויין דבר מחלתו בהסכם זה.

ביום עריכת צוואתו האחרונה של המנוח ביום 4/5/2016, קיים מסמך רפואי של דר' ..., המציין ירידה קוגניטיבית משמעותית. במועד זה עו"ד ... לא התייחס לעניין מחלת האלצהיימר.

כאשר עו"ד מוזהר מראש שהמצווה דמנטי, אין המדובר בצוואה סטנדרטית אלא בצוואה בה מחלוקת עתידית היא בסבירות גבוהה להתפתח ולכן מצופה ממנו כי ינהג בקפדנות יתר, בכל דרך אשר תסיר העננה מעל המחלוקת הן ברישום, הן בתיעוד ובכל דרך. זאת לא נעשה שכן עו"ד ... לא דרש כל מסמך רפואי המעיד כי המנוח כשיר לצוות.

חוות דעתו של דר' ..., אשר הוגשה במסגרת צווי הגילוי, אינה ניטרלית ואובייקטיבית כפי טענת המבקשת, המבקשת לבטל תיק רפואי עב כרס, שכן מדובר בחוות דעת פרטית מחברת הראל/דקלה ולא חוות דעת המומחה מטעם בית המשפט.

המסמך של דר' ... מעיד על כשירות המנוח לחתום על הסכמה לביצוע ניתוח ולא כשירות לחתימה על מסמך משפטי ומסקנת דר' ... היא כי המנוח הבין את משמעות ההליך הרפואי ולא מעבר.

יש לבטל את הצוואות משנת 2015 ומשנת 2016 מחמת השפעה בלתי הוגנת מצד המבקשת על המנוח, בהתאם [לסעיף 30\(א\) לחוק הירושה](#), שכן המנוח היה תלוי באופן מוחלט במבקשת.

ארבעת אבני הבוחן שנקבעו בהלכת מרום, מתקיימים במקרה זה וביתר שאת מקום בו ישנה מעורבות בעריכת הצוואה:

תלות ועצמאות – בתקופה עריכת הצוואה, המנוח היה תלתי ובלתי עצמאי הן מהבחינה הפיזית והן מן הבחינה השכלתית הכרתית.

תלות וסיוע – הקשר שהתקיים בין המנוח למבקשת, היא הזוכה, התבסס על מתן הסיוע שהמנוח נזקק לו, שכן היא זו שריכזה בידיה את מלוא הטיפול במנוח, לרבות מתן תרופות.

קשרי המצווה עם אחרים – המבקשת הדירה את המתנגדות ממעורבות בענייניו הרפואיים של המנוח, ומנעה בתוקף את הליך מינוי האפוטרופוס עבורו שכן התנגדה לכל פיקוח. בנוסף, "מתחת לרדאר" הובילה המבקשת את המנוח אל עורך דין מטעמה לערוך במצבו הקשה מסמכים משפטיים המיטיבים עימה.

מבחן נסיבות עריכת הצוואה – כל אימת שאין די במעורבות שהוכחה כדי להפעיל את סעיף 35 לחוק הירושה, תשמש המעורבות הזו כראייה לכאורה לקיומה של השפעה בלתי הוגנת על המצווה או כשיקול רלוונטי להקמת החזקה בדבר קיומה של השפעה כזו עליו.

המבקשת ידעה היטב את אומד דעת המנוח בעת שערך את הסכם הממון בשנת 1997 ואת הצוואה בשנת 2004, הסכימה עימו וחיה איתו בשלום. במועד בו זיהתה המבקשת חולשה אצל המנוח, השפיעה עליו, ובמלוא כובד משקלה, לעשות כרצונה ולנכס לעצמה מנה (גדולה יותר) בעיזבונו, שהוא עצמו לא התכוון ולא רצה להעניק לה.

דווקא המבקשת, אשר היתה מודעת לצוואת 2004 ולהסכם הממון עליו חתמו המנוח ואימן של המתנגדות, מנועה מלטעון לתחולת החריג להשפעה בלתי הוגנת הקמה בהקשרם של יחסי אמון מיוחדים ואינה קיימת במערכת יחסים של זוג נשוי.

יש לבטל את המסמכים הנחזים להיות צוואות משנת 2015 ו- 2016 מחמת שהם מזכים את מי שלקחה חלק בעשייתם והיא הנהנית העיקרית מהם שכן אלו מעניקים לה זכויות רחבות יותר ברכושו של המנוח וחלק גדול יותר בעיזבונו, זאת בהתאם לסעיף 35 לחוק הירושה. מסמכים אלו משקפים הנחיות שנתנה המבקשת לעורך הדין מטעמה ומכאן כי עסקינן במעורבות ישירה של המבקשת בעריכת המסמכים והשפעתה על המנוח, שלא לומר תלותו המלאה בה.

חלקה של המבקשת בתכנון הסדור של עריכת מסמכים המיטיבים עימה, בעת שהמנוח היה כבר חולה באופן שסיכל את כשירותו, תפקודו, התנהלותו, על פי דיווחיה של המשיבה עצמה, הינו מובהק.

מעורבותה המלאה של המבקשת באה לידי ביטוי בכל חלק בשרשרת הנסיבות לעריכת הצוואות, החל מהסעתה את המנוח מקום שניטל ממנו רישונו, הגעה פיזית למשרדו של עו"ד ... וכלה בעריכת המסמך כפי עדותו של עו"ד

עריכת מסמך משפטי כאשר המנוח סובל מהזיות, חוסר התמצאות בזמן, הפרעות קשות בריכוז וזיכרון לטווח קצר, מדליקות נורות אדומות לגבי השאלה האם יכול היה לערוך מסמך באופן עצמאי מבלי שאדם אחר יעשה זאת בשבילו, ומכאן מתבקשת המסקנה כי המבקשת עצמה נכחה בעת חתימת המנוח על הצוואות, שכן ספק אם בלעדיה עו"ד ... היה מבין מהו רצונו ואומד דעתו של המנוח. רק למבקשת היה אינטרס לעשות כן.

מעשיה של המבקשת אינם אלא ניסיון להיאחז בעיזבון המנוח בשיטת מצליח ולגרוף לכיסה רכוש מן העיזבון, רכוש שהמנוח לא התכוון להוריש לה.

השוואת צוואת המנוח משנת 2004 לצוואות המאוחרות מלמדת על כי אלו אינן משקפות את רצונו של המנוח, בוודאי לא את התנהלותו ודרכו בטרם חלה ואיבד את כשירותו ואישיותו. בצוואות המאוחרות אין ולו ברמז, ביטוי לקולו של המנוח.

המנוח היה אדם שהקפיד להיות מובן ולעמוד על פרטים לדיוקם. הפגמים הצורניים בצוואות המאוחרות, השגיאות הלשוניות, התייחסות למתנגדות בלשון זכר, אלו אינם מתיישבים עם אופיו המוקפד ועם אישיותו של המנוח שדאג תמיד להסביר את עצמו, זאת בניגוד לצוואת 2004.

מחובתה של המבקשת היה לכבד את המשטר הרכושי אשר היה קיים בינה לבין המנוח מראשית דרכם כפי שבא לידי ביטוי בצוואת 2004 ולא לדרוש את קיומה של צוואה שנכתבה שנים לאחר שהמנוח אובחן כדמנטי.

לסיכום, חוטים שונים של עילות שונות, הגם שלא היה בכוחם לבסס עילה עצמאית, יכולים להישזר יחד לדברים המחזקים ומבססים את מסקנת בית המשפט. מצבו הקוגניטיבי של המנוח במועדים בהם לא ידע להבחין בטיבה של צוואה, בצירוף העובדה כי המבקשת לקחה חלק פעיל ופסול, אם לא מוחלט בעריכת הצוואה, יישום המבחנים מהלכת מרום, כל אלו מלמדים על תמונה כוללת כי הצוואות המאוחרות אינן משקפות את רצונו החופשי והאמיתי של המנוח וכן את היותה של השפעה בלתי הוגנת מצד המשיבה על המנוח.

טענות המבקשת

שתי צוואותיו האחרונות של המנוח זהות כמעט לחלוטין, בהבדל אחד של אפשרות המבקשת לא רק לגור בדירת המגורים, אלא גם להשכיר אותה במידה והמבקשת תיאלץ לצאת להתגורר בדירור מוגן.

מבחינת המבקשת אין משמעות מעשית איזו צוואה תקויים מבין השתיים, וטענותיה יתייחסו לצוואה המוקדמת מיום 23/8/2015, שאינה מאפשרת לה להשכיר את הדירה במצב בו תיאלץ לצאת לדיר מוגן, שכן לגביה אין ספק באשר לכשירות המנוח.

טענות המתנגדות להיעדר כשירות המנוח חסרות בסיס נוכח עדויות ומסמכים רפואיים אודות המנוח במועד הרלוונטי, אלו מעידים כי המנוח היה כשיר אותה עת לצוות.

בחוות דעתו הרפואית של דר' ... מיום 13/12/2015 (ארבעה חודשים לאחר עריכת הצוואה), נקבע כי המנוח היה כשיר לחלוטין באותה עת. יש לייחס משקל רב לבדיקתו של דר' ... ולמסקנותיו שכן מדובר בבדיקה ניטראלית ואובייקטיבית לחלוטין. כעולה מחוות הדעת, ברור כי המנוח היה כשיר לחתום על צוואה ובוודאי 4 חודשים קודם לכן.

כך גם כעולה ממסמך רפואי של דר' ... מיום 4/1/2016, לבדיקת כשירות המנוח לחתום על הסכמה לביצוע ניתוח – **"מתמצא במקום, בזמן ובסיטואציה ישנה בהירות מחשבתית עם הבנה של משמעות הניתוח...כעת מחלתו הראשונית אינה פוגעת ביכולתו לחתום על הסכמה לניתוח..."**.

במסמך הרפואי מיום 4/5/2016, המועד בו ערך המנוח את הצוואה האחרונה נקבע **"שיפוט שמור"** וציון המיני מנטל הוא 21/28, המגלם ציון של אדם כשיר לעריכת צוואה, וברור כי המנוח היה כשיר במועד זה.

סיכום מחלה מיום 15/9/2016 ממנו עולה כי הרופא ראה במנוח אדם כשיר לחלוטין.

אכן ונכון כי סביב אירועים של חוס או דלקות ויראליות היו למנוח אירועי בלבול, אולם היה מדובר באירועים נקודתיים אשר היו יוצאי דופן למצב המנוח בתקופה בה מצבו הקוגניטיבי היה תקין והמנוח היה כשיר הן במועד עריכת הצוואה האחרונה והן בצוואת 2015 ולפחות עד סוף שנת 2016.

המומחה הרפואי אשר מונה על ידי בית המשפט הסכים עם דר' ..., כי המנוח סבל מדמנציה בשלבים היחסית מוקדמים וקבע, ביחס לצוואת 2015, כי בסבירות גבוהה המנוח היה כשיר לערוך צוואה. בתי המשפט אינם נוטים לסטות ממסקנות המומחים הרפואיים שמונו מטעמם.

עו"ד ... התרשם כי המנוח היה כשיר לחלוטין לעריכת הצוואה אולם מכיוון שהמנוח סיפר לו שהוא חולה בשלבים המוקדמים של מחלת האלצהיימר, מצא הוא לנכון לציין זאת באישור עשיית הצוואה.

עו"ד ... לא נחקר באשר להתנהלות השיחה במעמד הצוואה, מה הבין המנוח באשר להיקף רכושו ואת משמעות שינוי ההסדר הרכושי, ומשכך עדותו לא נסתרה. בפסיקה נקבע כי יש משקל רב להתרשמות עורך הצוואה ממצב המנוח כמי שפגשו בזמן אמת ולעיתים אפילו להעדיפה על קביעת המומחה הרפואי.

התנהגותן של המתנגדות מלמדת שאומד דעתן בנוב' 2015 הוא שאביהן היה כשיר לערוך צוואה שכן ידעו עליה בזמן אמת ולא עשו דבר בעניין זה, לא ביקשו לבדוק את המנוח, לא הקליטו אותו ולא עשו דבר אחר להראות שאינו כשיר ועוד, כאשר כל אחת מן הפעולות יכולה היתה לאשש הטענה בדבר מצב המנוח אותה עת, אך הן העדיפו לשבת בחיבוק ידיים עד לאחר פטירתו כשכבר לא ניתן לבדוק את המנוח עצמו או לדבר עימו.

המתנגדות גם לא פנו לרשויות הרווחה להתריע שאביהן "חסר הישע" הוחתם על צוואה, גם לא הגישו בקשה למינוי אפוטרופוס באופן מיידי. שנה לאחר עריכת הצוואה, נתנו המתנגדות את הסכמן למינוייה של המשיבה כאפוטרופוס למנוח. עובדה זו משליכה לאחור על סברתן שאביהן היה כשיר במועד עריכת הצוואה שהרי אם סברו שהמבקשת החתימה אותו על צוואה, לא היו מסכימות שהיא תמונה כאפוטרופוס לאביהן.

אין כל בסיס לטענות המתנגדות בנוגע למעורבות והשפעה בלתי הוגנת, כאשר המנוח, שהיה איש דעתן ועקשן שלא ניתן היה להזיזו מדעותיו והחלטותיו, הוא שיזם וטיפל בדברים, בפרט אלו הפיננסיים ולמבקשת לא היתה כל נגיעה והבנה בתחומים אלו.

המבקשת אשר מעולם לא שוחחה עם המנוח שיערוך צוואה והדבר היה פרי יוזמה מוחלטת של המנוח, לא נשאלה דבר באשר ל"מעורבות" ול"השפעה".

עו"ד ... , עורך הצוואה, העיד כי היכרותו עם המנוח והמבקשת היתה סמוך לפני עריכת הצוואה, המבקשת היא שפנתה אליו באשר להסכם הממון ולאחר עריכתו, המנוח הוא שפנה אליו לעריכת הצוואה. מכאן, הטענה כי עו"ד ... הוא עו"ד מטעם המבקשת חסרת בסיס ויסוד.

המבקשת לא היתה נוכחת עם המנוח במשרדו של עו"ד ... עת ערך את הצוואות. המבקשת הסיעה את המנוח למשרדו של עו"ד ... כפי שהסיעה אותו לכל מקום אחר שביקש, לרבות ביקורים אצל בנותיו.

המנוח היה היחיד ששוחח עם עו"ד ... על צוואתו, הוא היחיד שמסר לעו"ד ... את תוכן צוואתו והוא היחיד שנפגש עם עו"ד ... בעניין הצוואה.

המתנגדות לא שאלו את עו"ד ... אף שאלה בדבר נסיבות עריכת הצוואה, מי זה אשר שילם לו, עניין השגיאות הלשוניות ומכאן שחקירתו של עו"ד ... נותרה על כנה ולא נסתרה ותוכנה משמיט כל טענה להשפעה בלתי הוגנת.

המתנגדות ידעו בזמן אמת על צוואת 2015 שהרי המתנגדת 1 טוענת שהתכתבה על כך עם עו"ד ... המנוח הוא היחיד שיכול היה למסור למי מהמתנגדות את הצוואה ומכאן עולה כי הצוואה היא יוזמה ופעולה ברורה שלו. כך גם באשר לצוואת 2016.

באשר למבחנים המוזכרים בפסיקה –

מבחני התלות והעצמאות, התלות וסיוע – בחוות דעתו של דר' ... צויין כי המנוח היה עצמאי בכל תפקודי היומיום. ברור כי המבקשת היתה מסורה לו וסייעה לו מעת לעת אולם לא מדובר היה בתלות, למעט בעניין הנהיגה. המבקשת ככל לא נשאלה בעניין אופי הסיוע שלה למנוח באותו זמן. באשר למבחן קשרי המצווה - טענת המתנגדות כי המבקשת הדירה אותן ממעורבות בעניינים הרפואיים של המנוח ומנעה את הליך מינוי האפוטרופוס עבורו, טענה כוזבת. המתנגדות העידו כי המנוח והמבקשת חיו בטוב והתקיים קשר משפחתי חם בינם לבין הבנות, וכלל לא טענו למידור אלא לראשונה רק בתצהיר עדות ראשית. די בכך כדי להצביע על מופרכות הטענה.

בצוואתו האחרונה העניק המנוח 1/4 מעיזבונו למבקשת, מעשה טבעי מרצון של בן זוג הרוצה להטיב עם בת זוגו האהובה, עימה חלק חיים מאושרים וזוגיות טובה למעלה מ- 20 שנה, ומתוך רצון שלא יחסר לה דבר לאחר לכתו.

המתנגדות אשר יורשות את רוב רובו של העיזבון (75%), מבקשות לדרוס ברגל גסה ולבטל בטענות חסרות יסוד את רצונו האחרון של המנוח בצוואתו האחרונה.

המבקשת היתה "עזר כנגדו" למנוח בכל ההתמודדויות שמצבו הרפואי זימן ומסירותה ודאגתה אליו היו מוחלטות. המנוח הוקיר והעריך את כל פועלה של המבקשת.

אדם רשאי לשנות צוואתו בכל עת, כך קובעות הוראות חוק הירושה.

דיון והכרעה

למעשה, טעמי המתנגדות לצוואת המנוח – "צוואת 2016" ו"צוואת 2015", נסובו על אי כשירותו של המנוח לצוות, השפעה בלתי הוגנת על המנוח מצד המבקשת, מעורבותה בעשיית צוואות אלו ופגיעה ברצונו.

בפתח הדברים אביא את עיקרי הוראות שלושת צוואות המנוח, לפי סדר עשייתן.

צוואת 2004 (להלן: "צוואת 2004")

מדובר בצוואה בעדים בהתאם לסעיף 20 לחוק הירושה, מיום 13/9/2004, בה נכתב בין היתר:

".....ברצוני להזכיר לילדותיי האהובות כי כל מה שהבטחתי להם בחיי, וכן כל מה שסוכם עליו ביני ובין ... אמם, בהסכם שחתמנו לקראת פרידתנו, היה, כי את כל הרכוש אשר נצבר על ידי שנינו במשותף (רכוש שלי ושל ...), עד חודש דצמבר שנת 1993, אוריש רק

להם, ורק רכוש שיצטבר לאחר מכן, שהוא תוצאה של חיי המשותפים עם (....) ...
יהיה נתון להורשה על ידי לפי בחירתי ולא בהכרח יורש להם.

בצוואתי זו אני ממלא את אשר הבטחתי ל... והרכוש הכלול בשני הסעיפים הראשונים,
הוא הרכוש הרלוונטי לעניין הבטחתי ל..., גם אם חלקו הקטן יגיע לרשותכן בנתיי,
במועד מאוחר במקצת למועד פטירתי ויהיה לנחלתכם ילדי בסופו של דבר.

ברצוני להדגיש כי מאחר וחיי עם ... היו מאושרים מל בחינה שהיא, בחרתי להוריש לה
את מעט הרכוש המופיע בסעיפים 3 רבתי להלן, וזאת כאות תודה לכל מה שהעניקה לי
בחיינו המשותפים, ואני מצפה מכן ילדותיי שתקבלו בהבנה עובדה זו.

.....

היה והמערערת תהא ... או מי מטעמה, אזי יועבר חלקה בעיזבוני לשלושת בנותי בחלקים
שוים או לצאצאיהן החיים.

1. את מלוא זכויותי בנכסי דלא נידי המפורטים בסעיפים קטנים א – ג להלן אני מוריש
בחלקים שווים לשלושת בנותיי כדלקמן:

.....

א. דירה ב....

ב. דירה ב....

בדירות אלו אני רשום כבעלים של מחצית הזכויות ואלו המחצית השנייה רשומה על
שם....

2. את הדירה ב..., דירה הרשומה על שמי בלבד, אני מוריש לבנותיי כמפורט בסעיף 1
לעיל בכפוף לאמור בסעיפים קטנים א – ד להלן:

א. אני מצווה כי לבת זוגתי....זכות מגורים בדירה זו עד מותה או עד אשר תבחר לעזוב
את הדירה מרצונה הטוב והחופשי וללא ל לחץ ו/או דרישה מצד כלשהו וזאת בכפוף
לאמור בסעיפים ב' ו'ג' להלן.

.....

3.א. את המטלטלין בדירתי ברחוב... אני מוריש לבת זוגתי ...

ב. את כלי הרכב שיהיה רשום על שמי או את התמורה ממכירתו אני מוריש לבת
זוגתי....

ג. את כל הכספים הנובעים מפוליסות ביטוח....וכן קיצבאות....אני מוריש ל....

ד. את כל הכספים והזכויות מכל מן וסוג שיהיו בחשבונות הבנק המשותפים והלא
משותפים...אני מוריש ל....

ה. מתוך הכספים ... אני מוריש ל... סכום השווה ל \$ 120,000 ואת יתרת הסכום אם
יש כזה אני מוריש לשלושת בנותי ...בחלקים שווים. היה וערך הכספים נמוך מ
\$ 120,000 אני מוריש את כולו ל....

ו. את שאר רכושי כגון מניות, זכויות כלשהו לקבלת כספים....כל דבר שלא פורט
לעיל אני מוריש ל....".

(העדים לצוואה – עו"ד ... ועו"ד ..., המאשרים כי חתם בפניהם על הצוואה ביום 13/9/2004).

צוואת 2015 (להלן: "צוואת 2015")

צוואה נוטריונית בהתאם [לסעיף 22 לחוק הירושה](#), מיום 23/8/2015, אשר נערכה על ידי הנוטריון, עו"ד עופר ... (להלן: "עו"ד ..."), בה נכתב בין היתר:

- "2) את יתרת עיזבוני מכל סוג ומין אני מצווה כדלקמן:
- א. לחברתי לחיים, ... – 1/4 (25%).
 - ב. לבתי ... – 1/4 (25%).
 - ג. לבתי ... – 1/4 (25%).
 - ד. לבתי ... – 1/4 (25%).

.....

3) אני מורה ומצווה בזה כי חברתי לחיים, ... תוכל להמשיך ולהתגורר בדירתי שברחוב ..., בלא הפרעה עד כלות 120 שנותיה או עד לעזיבתה את הדירה לפי המוקדם, ובלבד שלא תתגורר בדירה עם בן זוג אחר, כשרק לאחר פטירתה או עזיבתה את הדירה ניתן יהיה למכרה".

צוואת 2016 (להלן: "צוואת 2016")

אף היא צוואה נוטריונית מיום 4/5/2016, אשר נערכה על ידי עו"ד ..., היתה לצוואת 2015, למעט השינויים הבאים:

בסעיף 3, נוספה תוספת, וכך:

"על אף האמור, היה ומסיבות בריאותיות תיאלץ ... לעבור למדור אחר....תושכר הדירה בדמי השכירות המירביים שניתן יהיה לקבל עבור דירה בסדר גודל דומה באזור, עד כלות 120 שנותיה ודמי השכירות ישמשו למימון שהייתה של ... במדור החלופי".

"אני מצהירה, שונה לאני מצהיר".

באישור הצוואה שנערך על ידי עו"ד ..., סעיף 4 אינו מפרט את דבר מחלת האלצהיימר.

אבחן כעת את עילות ביטול הצוואות, ואתחיל בבחינת מצבו הרפואי של המנוח.

אי כשרות המנוח לערוך צוואה לפי [סעיף 26 לחוק הירושה](#)

[סעיפים 1 ו-2 לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות](#), תשכ"ב – 1962 קובעים כך:

"כל אדם כשר לזכויות ולחובות מגמר לידתו ועד מותו וכל אדם כשר לפעולות משפטיות, זולת אם נשללה או הוגבלה כשרות זו בחוק או בפסק דין של בית משפט".

הוראות אלו מתיישבות עם [סעיף 26 לחוק הירושה](#), בדבר הכשרות לרשת, הקובע:

"צוואה שנעשתה על ידי קטין או מי שהוכרז פסול-דין או שנעשתה בשעה שהמצווה לא ידע להבחין בטיבה של צוואה – בטלה".

כאמור, כל אדם כשיר לעשות צוואה, אלא אם כן כשרות זו נשללת ממנו כדין.

בע"א [851/79](#) **בנדל נ' בנדל**, לה (3) 101 (פמ"מ – 29/4/1981), מבהיר בית המשפט העליון עניין זה כדלקמן:

"הגבלת כשרות זו, הנובעת מחוסר היכולת להבחין בטיבה של צוואה, אין עניינה בסטטוס של המצווה אלא במצבו הנפשי והגופני בשעת עריכת הצוואה. סטטוס של קטינות או פסלות מביא לבטלות הצוואה, גם אם הקטין או פסול הדין ידעו להבחין בטיבה של צוואה. ואילו בענייננו הצוואה תהא בטלה, רק אם יוכח - בעדות רפואית או אחרת - כי המצווה לא ידע להבחין בטיבה של הצוואה. נטל השכנוע בעניין זה מוטל על הטוען לחוסר כשרות זו..... חומר הראיות צריך להתייחס למועד עריכת הצוואה. על כן תקפה צוואה, שנעשתה בתקופה, שבה ידע המנוח להבחין בטיבה, גם אם לפני כן ולאחר מכן השתנה המצב".

מהותה של הטענה בדבר אי כשרות המצווה לפי **סעיף 26** היא, במצבו הנפשי, המנטלי והגופני של המצווה לעת עריכת הצוואה. "שעת עשייתה של הצוואה", זוהי נקודת הזמן המסוימת הרלוונטית לבחינת כושרו של המצווה להבחין בטיבה של צוואה.

עוד בנוגע למהותה של הכשרות לפעולות משפטיות נפסק כך:

"... כושרו של אדם לשפוט כראוי את המציאות הסובבת אותו; יכולתו לגבש כוונה ורצון; ולסוף – יכולתו וכוחו לכוון את התנהגותו על פי אותה מציאות ובהתאם לאותה כוונה ולאותו רצון".

(ראה: ע"א [1212/91](#) **קרן לב"י נ' בינשטוק**, מח(3) 705 {פמ"מ – 28/8/1994}).

לצורך שלילת הכשרות לא די בהעלאת ספקות בלבד, רמת ההוכחה הנדרשת מן המתנגד אינה עניין של מה בכך. להוכחת הטענה ניתן להסתייע במסמכים רפואיים אודות המצווה נכון למועד עריכת הצוואה או בסמוך לאותו מועד, בחוות דעת רפואית או אחרת באשר למצבו של המצווה לעת עשיית הצוואה, בעדויות של מי שערך את הצוואה ו/או מי ששימש כעד לה וכן בעדויות אחרות.
(ראה: ע"א [7019/94](#) **לפיבסקי נ' עמליה דן** {פמ"מ [פורסם בבנו] – 6/1/1997}).

יחד עם זאת, בית המשפט יכול להסתייע בחומר ראיות אחר, המתייחס למועד עשיית הצוואה ולהעדיפו על פני חוות הדעת הרפואית.

כאמור, בעניין שבפני, אין חולק כי נטל הראייה והשכנוע להוכחת הטענה כי המנוח לא ידע להבחין בטיבן של הצוואות עת חתם עליהן, מוטל כולו על המתנגדות.
(ראה: ע"א [5185/93](#) **היועמ"ש נ' מרום**, מט(1) 318 {פמ"מ – 20/2/1995} [להלן: "הלכת מרום"]).

מנגד טענה המבקשת, כי טענות המתנגדות להיעדר כשירות המנוח חסרות בסיס נוכח עדויות ומסמכים רפואיים אודות המנוח במועד הרלוונטי, אלו מעידים כי המנוח היה כשיר אותה עת לצוות שכן בתקופה הרלוונטית המנוח לקה בדמנציה התחלתית ומצבו הקוגניטיבי היה תקין. כך גם כעולה מעדותו של עורך הצוואה – עו"ד, ובפסיקה נקבע כי יש משקל רב להתרשמות עורך הצוואה ולעיתים אפילו יש להעדיפה על קביעת המומחה הרפואי.

לבקשת המתנגדות לגילוי מסמכים רפואיים אודות המנוח, ניתן היתר לעיין ולהעתיק בכל רשומה רפואית אודות המנוח, בכל מוסד רפואי אשר טיפל בו וכן בחברות הביטוח והמוסד לביטוח לאומי.

בנוסף, מיניתי את מכון "דקל" כמומחה רפואי מטעם בית המשפט אשר יחוה דעתו ביחס לכשרות המנוח לערוך את צוואותיו אשר נערכו בשנים 2015 – 2016.

ביום 27/4/2021 הודיעני מכון "דקל" כי מונה הדר', מומחה לפסיכיאטריה לצורך עריכת חוות הדעת בעניינו של המנוח (להלן: "המומחה הרפואי").

חוות דעת המומחה הרפואי מיום 26/7/2021 הוגשה לתיק ביום 8/8/2021 ובה, בעמוד האחרון, נכתב כך:

"לאחר שעיינתי במסמכים שהובאו לפני וכמומחה בתחום הריני קובע כי קיים ספק ביכולתו של מר ... להבין את משמעות, הטיב והתוצאה של החתימה על הצוואה הראשונה ביום החתימה – 23.08.2015. ניתן להניח כי בזמן החתימה על הצוואה השנייה 04.05.2016 ככל הנראה לא היה כשיר לכך".

ביום 19/9/2021 הגישה התובעת בקשת בעניין שאלות הבהרה למומחה הרפואי, בה ביקשה להעביר למומחה שאלות הבהרה בצירוף מסמכים רפואיים אשר חלקם היו בפני המומחה עת ערך הוא את חוות הדעת, עותק מצוואות המנוח ובכל מקרה אלו יוצגו למומחה בעת חקירתו.

ביום 29/9/2021 התרתי למבקשת את חשיפת המסמכים במסגרת חקירת המומחה אך לא במסגרת העברת שאלות הבהרה, ובהמשך אף הובהר על ידי, לבקשת התובעת, כי מדובר במסמכים רפואיים.

ביום 1/12/2021 הוגשה לתיק חוות דעת נוספת (מיום 30/11/2021) מטעמו של המומחה הרפואי אשר כותרתה – "מענה לשאלות הבהרה לגבי חוות הדעת", ובה נכתב כך:

"ההערכה התפקודית של דר' ... מתאריך 13.12.2015 והתרשמות הנוטריון עורך הצוואה בתאריך 23.08.2015 מחזקות את הסבירות לכשירותו של מר ... לחתום על הצוואה הראשונה בתאריך זה (מסמכים חדשים שלא עמדו לפני בעת עריכת חוות הדעת)".

אין חולק בכמה:

המסמכים אשר הועברו למומחה הרפואי, הועברו בניגוד להחלטתי מיום 29/9/2021.

המומחה הרפואי יש לומר, חזר בו ממסקנתו כפי שנכתבה בחוות הדעת הראשונה אותה הגיש, בטרם המענה לשאלות ההבהרה, תוך שהתבסס במתן תשובותיו על הערכה תפקודית של דר' ... ודברי הנוטריון כפי שנכתבו על גבי צוואת 2015, אלו כאמור לא היו בפני המומחה הרפואי עת מתן חוות הדעת הראשונה, גם לא היו צריכים להיות בפניו.

אומר כי שאלות הבהרה נועדו לבאר את שאינו ברור בחוות הדעת, להבהיר את קביעות המומחה הרפואי, אף אולי לפרש את מסקנותיו מקום בו לא פורשו די הצורך.

"שאלות הבהרה" כשמן כן הן: הן מיועדות להבהיר דברים שנאמרו בחזות הדעת. כך, למשל, אם מומחה קובע דרגת נכות באחוז מסוים, ללא שיציין או יפרט מה הפגם שמצא אצל הנבדק - יש מקום לבקשו שיבהר, על סמך מה קבע מה שקבע; ובדומה לזה קביעות שבחוות הדעת שמבקשים להבהיר, וניתן לעשות כן על-ידי שאלות המופנות בכתב אל המומחה".

(ראה: [ע"א 107/88 כהן רז נ' לאף](#), מד(1) 857 {פמ"מ – 25/3/1990}).

עוד, בהחלטתי זו בה לא התרתי למבקשת להגיש למומחה הרפואי מסמכים נוספים, הרי לא חסמתי את דרכה אלא הורתי כי אלו יוצגו למומחה הרפואי בחקירתו. כך הוא הדין.

יחד עם זאת, ולו לצורך הגעה לחקר האמת, לא אתעלם מאותה הערכה תפקודית אשר נערכה על ידי דר' ... ואבחן אותה לצד המסמכים הרפואיים אודות המנוח, בצירוף חוות דעת המומחה הרפואי.

מצאתי בשלל המסמכים הרפואיים אשר צורפו ומתעדים את מצבו הרפואי של המנוח, אבחנות רבות אשר ניתנו על ידי רופאים שונים ומתקופות שונות, את חלקן של האבחנות אציין כדלקמן, ובדגש לתקופה הרלוונטית לעניינינו ובהתאם לרצף הזמן:

5/2/2014 – "הופנה להערכה נירולוגית עקב ירידה הדרגתית בזיכרון בשנים האחרונות. עבר הערכה קוגניטיבית במסגרת מרפאת מרחב במאי 2012. לפי הסיכום שינויים קוגניטיביים במהלך 8 חודשים. לאחר הערכה נוצר רושם שסובל מתסמונת ירידה קוגניטיבית קלה שהתבטאה בהפרעות זיכרון, הפרעה בתפקוד ניהולי...".

3/7/2014 – דר' ... - "לדברי אשתו, מזה כשלוש שנים סובל מירידה קוגניטיבית (הפרעות בארגון חזותי, חשיבה, ריכוז), לאחרונה שוכח מילים, שמות, היכן הניח חפצים, מבלבל תאריכים, הופיע קושי ביחסים עם אנשים מוכרים. במרץ 2012 MMSE – 29/30. ביולי 2013 נבדק ע"י פסיכיאטר אשר התרשם מ – MCI. מבחינה מנטלית קיימת ירידה קוגניטיבית משמעותית (MMSE – 20/30). התבטאה בחוסר התמצאות בזמן, הפרעות קשות בריכוז וזיכרון טווח קצר, ארגון חזותי. יש לציין שיפוט תקין. בדיקת GDS – 4/15. מדובר במחלת אלצהיימר בשילוב עם דמנציה וסקולרית".

8/7/2014 – דר' ... - "מבחינה מנטלית קיימת ירידה קוגניטיבית משמעותית (MMSE – 20/30), התבטאה בחוסר התמצאות בזמן, הפרעות קשות בריכוז וזיכרון טווח קצר... יש לציין שיפוט תקין... מדובר במחלת אלצהיימר בשילוב עם דמנציה וסקולרית".

24/6/2015 – דר' ... – "חל שיפור במצב קוגניטיבי, ללא שינוי במצב רוח. בעיה נוספת חוסר ריכוז. מבחן MMSE – 21/28".

25/6/2015 – דר' ... – "נבדק ע"י גריאטר בשל ירידה קוגניטיבית. מינימנטל 20/30".

19/10/2015 – "מבחינה מנטלית קיימת ירידה קוגניטיבית משמעותית (MMSE – 20/30), התבטאה בחוסר התמצאות בזמן, הפרעות קשות בריכוז וזיכרון טווח קצר, ארגון חזותי. יש לציין שיפוט תקין".

4/11/2015 – "אובחן כסובל מדמנציה... לדברי אשתו, לאחרונה מציינת מטופל מבולבל...".

8/11/2015 – דר' ... – "במרץ 2012 MMSE – 29/30. ביולי 2013 נבדק ע"י פסיכיאטר אשר התרשם מ-MCI. התקבל לצורך הערכה גריאטרית. לדברי אשתו לאחרונה חלה החמרה במצב קוגניטיבי, בהתנהגות, כ"כ הופיעו הזיות קשות, אלימות מילולית. בעיה נוספת היא ירידה דרסטית בתפקוד היומיומי. לא מסוגל להתרחץ, להתלבש לבד, מסתובב בביתה בלי מכנסיים, שוכח ברז, גז פתוחים, לא מתמצא בזמן ובמקום. מבחינה מנטלית קיימת ירידה קוגניטיבית משמעותית (MMSE – 16/28). התבטאה בחוסר התמצאות בזמן, הפרעות קשות בריכוז וזיכרון טווח קצר. ארגון חזותי, שיפוט לקוי. מדובר במטופל אשר הוגדר כתשוש נפש והציג מספר בעיות פעילות: החמרה במצב קוגניטיבי (מדובר בבלבול חריף ע"ר זיהום וירלי), החמרה דרסטית בתפקוד יומיומי, הזיות קשות והפרעות התנהגות".

19/11/2015 – דר' ... – "ירידה קוגניטיבית החמרה הדרגתית מזה 3 שנים, מוגדר כתשוש נפש, אבחנה – cognitive assessment".

22/11/2015 – פניית המבקשת להנהלת קופת החולים לקבלת מרשם לתרופה – "בן זוגי אובחן לפני כשנתיים כחולה אלצהיימר. לאחרונה החריף מצבו ומפעים פסיכויטיים של חזיונות הטרידו אותו ביום ובלילה, הקשו עליו והפחידו אותו והפכו את חיו וחיי לסיוט".

(אין המדובר במסמך רפואי אך מצויין על ידי במסגרת זו על מנת לשמר את רצף התיעוד ויש בו כדי להעיד על מצבו של המנוח אותה עת).

26/11/2015 – דר' ... – "אלצהיימר בהחמרה. שיחה עם אשתו. נבדק ע"י פסיכוגריאטר... רושם כי זקוק לאפטרופוס לענייני גוף".

13/12/2015 – דר' ... – הערכה תפקודית על ידי רופא" לצורך תביעת סיעוד לחברת הביטוח דקלה/הראל – "הנבדק לוקה בדמנציה התחלתית. עדיין מתמצא בכל המובנים. בבדיקה כעת גילה ירידה בזכרון לטווח הקצר (קלה יחסית). לא היה פסיכוטי ולא דלירנטי בעת הבדיקה. ללא דכאון קליני. פעל בהתאם לסיטואציה ולא גילה ליקויי שיפוט. הנבדק טרם עונה להגדרת "תשוש נפש", לכן אמליץ על הערכה חוזרת בעוד 8 ח".

16/12/2015 – דר' ... – "אלצהיימר בהחמרה...נבדק ע"י פסיכוגריאטר עם המלצה לסרקוול...רושם כי זקוק לאפטרופוס על ענייני גוף לצורך הסכמה לניתוח...".

4/1/2016 – דר' ... – "הנ"ל פנה לצורך הערכת כשירות לחתימה....בבדיקה מתמצא במקום בזמן ובסיטואציה. ישנה בהירות מחשבתית עם הבנה של משמעות הניתוח. מבין את משמעות התהליך והסיכון הנובע ממנו. לאור בדיקתי, אין כל מניעה מביצוע הניתוח כעת".

3/3/2016 – "בתקופה האחרונה חל שיפור במצב קוגניטיבי ותפקודי אך עדין קיימות הזיות".

23/3/2016 – "מבחינה מנטלית קיימת ירידה קוגניטיבית משמעותית (MMSE – 22/28) ההתבטאות בחוסר התמצאות בזמן, הפרעות קשות בריכוז וזיכרון טווח קצר. שיפוט שמור. סיכום

והמלצות – מדובר בהיעדר שינויים במצב קוגניטיבי, מצב רוח, תפקוד יומיומי. מזה כשלוש שנים סובל מירידה קוגניטיבית (הפרעות בארגון חזותי, חשיבה, ריכוז), לאחרונה שוכח מילים, שמות, היכן הניח חפצים, מבלבל תאריכים. לדברי אשתו - לאחרונה חלה החמרה במצב קוגניטיבי, בהתנהגות. כ"כ הופיעו הזיות קשות, אלימות מילולית, ירידה דרסטית בתפקוד יומיומי... שוכח ברז, גז פתוחים, לא מתמצא בזמן ובמקום. המלצות – מדובר במטופל אשר הוגדר כתשוש נפש... החמרה במצב קוגניטיבי, החמרה דרסטית בתפקוד יומיומי, הזיות קשות והפרעות התנהגות".

14/4/2016 - "דו"ח הערכת תלות מטעם הביטוח לאומי – האחות הגב' ... - "המידע נמסר על ידי בת הזוג בגלל שהנבדק לא זוכר על רקע ווסקולר דמנציה, מחלת אלצהיימר. לדברי אשתו התדרדרות מחלת דמנציה מהירה, החמרה בחודשים האחרונים... לא זוכר חשבון, גיל, לא יודע להשתמש בטלפון, התנהגותו אלימה, יוצא מחוץ לבית רק בליווי אשתו, היא מחזיקה אותו ביד... לא נשאר לבד. התרשמות המעריכה – חוסר שיפוט, לא מבדיל בין מציאות והזיות שלו, אירועים של אלימות פיזית ומילולית שלא היו לפני, חוסר בהתמצאות במן ובמקום... חוסר תובנה למצבו, איבוד של תפקודים קוגניטיביים. המגבלה בתפקוד היא בעלת אופי קבוע. בלילות מתעורר מבלבל, לא מתמצא בבית, לא יכול למצוא שירותים... מסרב להחליף בגדים... בחורף יורד לרחוב ללא נעליים במכנס קצר... מחליף בגדים פעם בכמה ימים... אשתו עוזרת לו ללבוש חולצה ומכנס... מסרב להתרחץ... בלילות מכין סכינים מתחת לכרית להגנתו מאנשים זרים, חסר שיפוט, משתין במכנס בחורף, יוצא לרחוב ללא נעליים ומכנס קצר, לא יודע למצוא את דירתו, מסתובב בין הקומות ושכנים מתקשרים... לא יודע מה עונה, שואל את אשתו. לדברי אשתו לא מכיר את סדר יומו. לדברי אשתו יש לו הזיות בלילה... משתולל ומדבר עם דמויות שלא קיימות במציאות, מתנהג באלימות כלפיה, בלילות לא מזהה אותה... חוסר שיפוט, לא מבדיל בין מציאות... חוסר התמצאות בזמן ובמקום... חוסר תובנה למצבו, איבוד של תפקודים קוגניטיביים".

4/5/2016 - דר' ... - "לדבריה אשתו, מזה כשלוש שנים סובל מירידה קוגניטיבית (הפרעות בארגון חזותי, חשיבה, ריכוז) לאחרונה שוכח מילים, שמות, היכן הניח חפצים, מבלבל תאריכים, הופיעו קושי ביחסים עם אנשים מוכרים... לדברי אשתו בתקופה האחרונה לא חלו שינויים במצב קוגניטיבי, מצב רוח, תפקוד יומיומי... מבחן MMSE - 21/28, בדיקת DGS - 2/15, יש לציין שיפוט שמור".

29/6/2016 - פרופ' ... - "סובל ממחלת אלצהיימר ונמצא כעת בשלב מתקדם של דמנציה. הוא באי שקט, זקוק להשגחה מתמדת סביב השעון...".

15/9/2016 - דר' ... - "דברתי איתו על אופציה של הקרנות במקום מוהס אבל לא רוצה...".

25/10/2016 - דר' ... - "לדברי אשתו חלה החמרה במצב קוגניטיבי. עדין נשארו הזיות קלות... מציין MMSE 18/28. מציין ירידה קוגניטיבית משמעותית, חוסר התמצאות בזמן, הפרעות קשות בריכוז וביזכרון לטווח קצר, ארגון חזותי, שיפוט לקוי... ביצוע אפטרופסות".

13/2/2017 - דר' ... - "לדברי אשתו לאחרונה חלה החמרה במצב קוגניטיבי. עדין נשארו הזיות קלות. לדברי אשתו לא חלו שינויים במצב רוח, בתפקוד היומיומי, במצב קוגניטיבי. מבחן MMSE - 20/28 - מדובר בשיפור קל במצב הקוגניטיבי".

27/6/2017 - דר' ... - "עירני ועונה לעניין. עירני, מתקשר, אך לא תמיד לעניין. אודה להתייחסות לשאלת הכשירות לחתימה על הסכמה לטיפול קרינתי, אם אינו כשיר, יש להתחיל במינוי אפטרופוס לענייני גוף".

29/6/2017 - פרופ' ... – "זקוק לאפוטרופוס לענייני גוף ורכוש".
 5/7/2017 - דו"ח עו"ס לצורך מינוי אפוטרופוסות – "מזה 4 שנים סובל ממחלת האלצהיימר וזקק לעזרה והשגחה 24 שעות ע"י מטפלת צמודה....ע"פ דעת הרופא אינו יול לחתום על הסכמה מדעת ועל כן יש צורך במינוי אפוטרופוסות לגוף".

חוות דעת המומחה הרפואי מיום 26/7/2021

המסמכים שעמדו לרשותו של המומחה הרפואי - תיקו הרפואי של המנוח בקופת החולים, תיקו במוסד לביטוח לאומי, מסמכים ממשרד הרווחה ומסמכים מהמרכז הרפואי ע"ש סוראסקי. המומחה סקר את כלל המסמכים שהונחו לפניו ולבסוף (עמ' 6) נכתב כך: "החל לסבול מירידה קוגניטיבית שבאה לידי ביטוי לראשונה בבדיקה בשנת 2012. נאמר שם שהירידה הקוגניטיבית באה לידי ביטוי כבר שמונה חודשים קודם לכן. בתאריך 13.04.2014 נבדק לצורך הערכה גריאטרית. הרופא הבדוק מצטט את בת זוגו שמתארת ירידה תפקודית משמעותית וירידה קוגניטיבית בולטת כשלוש שנים. שוכח מילים, שמות, היכן הניח חפצים, מבלבל תאריכים, הופיע קושי ביחסים עם אנשים מוכרים. בבדיקה מתוארת ירידה קוגניטיבית משמעותית (MMSE – 20/30), חוסר התמצאות בזמן, הפרעות קשות בריכוז וזיכרון לטווח קצר, ארגון חזותי. יחד עם זאת מצויין שיפוט תקין. אובחן כסובל ממחלת אלצהיימר בשילוב דמנציה וסקולרית. הומלץ על טיפול תרופתי מתאים ועזרה סיעודית.

ב – 24.06.2015 מתואר שיפור במצב הקוגניטיבי. MMSE – 21/28 שיפוט שמור. בהמלצות: אין מניעה לנהוג.

ב – 23.08.2015 נחתמה הצוואה הראשונה מבין השתיים.

ב – 08.11.2015 שוב מתוארת החמרה במצב הקוגניטיבי, בהתנהגות, היות קשות, אלימות מילולית, ירידה דרסטית בתפקוד היומיומי. לא מסוגל להתרחץ, להתלבש לבד. מסתובב בבית בלי מכנסיים, שוכח ברז, גז פתוחים, לא מתמצא בזמן ובמקום. בבדיקה ירידה קוגניטיבית משמעותית (MMSE – 16/28) עם חוסר התמצאות בזמן, הפרעות קשות בריכוז וזיכרון לטווח קצר, ארגון חזותי, שיפוט לקוי...מוגדר כ"תשוש נפש".

ב - 14.04.2016 נערכת לו בדיקת תלות מטעם המוסד לביטוח לאומי. נקבע כי זקוק להשגחה מתמדת של אדם אחר, מסכן את עצמו ו/או אחרים כאשר נשאר לבד. מתואר "חוסר שיפוט, לא מבדיל בין מציאות והזיות שלו, אירועים של אלימות פיזית ומילולית שלא היו לפני, חוסר התמצאות בזמן ובמקום, אירועים שהלך לאיבוד, חוסר תובנה למצבו, איבוד של תפקודים קוגניטיביים, לא יודע לקרוא לעזרה במצב חירום, מסכן את עצמו ואחרים. בנוסף: סובל מדמנציה וסקולרית, התקדמות של המחלה מהירה, לא צפוי שיפור בתפקודו.

ב – 04.05.2016 נחתמת הצוואה השנייה. באותו יום נכתב על ידי דר' ... כי לדברי אשתו בתקופה האחרונה לא חלו שינויים במצב הקוגניטיבי, מצב רוח ותפקוד יומיומי... מבחן MMSE – 21/28. GDS – 2/15. לציין שיפוט שמור.

....

מעיון במסמכים שעמדו לרשותי ניתן להסיק כי מר ... סבל מתהליך דמנטי שהחל לפחות כארבע שנים לפני תאריך החתימה על הצוואה הראשונה. בזמן החתימה על צוואה זו כבר סבל מירידה

קוגניטיבית משמעותית כפי שמתואר. יחד עם זאת המומחה הבודק מציין: שיפוט תקין וטוען שאין מניעה לנהיגה. בסמוך לתאריך החתימה על הצוואה השנייה מתוארת הידרדרות נוספת במצבו הקוגניטיבי, חוסר שיפוט, סימנים פסיכויטיים. יחד עם זאת נבדק באותו יום ושוב המומחה מציין בין היתר שיפוט שמור.

לאחר שעיינתי במסמכים שהובאו לפני ומומחה בתחום הריני קובע כי קיים ספק ביכולתו של מר ... להבין את משמעות, הטיב והתוצאה של החתימה על הצוואה הראשונה ביום החתימה – 23.08.2015. ניתן להניח כי בזמן החתימה על הצוואה השנייה 04.05.2016 ככל הנראה לא היה כשיר לכך".

בהתייחס לתיעוד הרפואי אותו הבאתי, הרי שחוות דעתו של המומחה לא רק שמתבססת על אותם מסמכים, הרי שהיא קובעת כי קיים ספק ביכולתו של המנוח לצוות בצוואת 2015 ואת אי כשירותו לצוות בצוואת 2016.

מהמסכים הרפואיים עולה כי :

המנוח החל בבדיקה ו/או הערכה קוגניטיבית כבר בשנת 2012, בשנה זו סבל מירידה קוגניטיבית קלה.

המבקשת ליוותה את המנוח למרבית ביקוריו אצל הרופאים, גם נכחה בהם, ולראייה, מרביתם פותחים ב"לדברי אשתו...". מכאן כי לא פעם, לא פעמיים המבקשת היא המתארת את מצבו, משמע מצבו גם לשיטתה, משמע כי הרופאים המתבססים על תיאורה, ככל הנראה מתקשים לתקשר או לבסס את אבחנתם על דברי המטופל.

בחודש יולי 2013, לצד שיפוט תקין, סבל המנוח מהפרעות קשות בריכוז וזיכרון, נקבע כי קיימת ירידה קוגניטיבית משמעותית מבחינה מנטלית וציון המינימנטל היה 20/30.

בחודש יוני 2015, על אף שיפור במצב הקוגניטיבי, ציון המינימנטל היה 21/28, ובבדיקה סמוכה נוספת צויין מינימנטל 20/30.

גם בחודש אוקטובר 2015 ישנה חזרה על הדברים, תוך ציון "חוסר התמצאות בזמן, הפרעות בריכוז וזיכרון.

יוזכר כי צוואת 2015 היא מיום 23/8/2015, כאשר כשבוע ימים בלבד לפניו, חתם המנוח על תוספת להסכם ממון, מסמך משפטי לכל דבר.

האם לאור כל המתואר ניתן לסבור כי המנוח היה במצב רפואי המאפשר לו להבין טיבה של פעולה משפטית וכשיר לחתום על צוואה? סבורני כי התשובה לכך היא שלילית. דעתי היא כדעת חוות דעתו של המומחה הרפואי.

בחדש נובמבר 2015 צויין על החמרה במצב הקוגניטיבי (לדברי אשתו), בליווי הזיות קשות, ירידה דרסטית בתפקוד היומיומי, ציון המינימנטל נקבע כ- 16/28, לצד בלבול חריף בעקבות זיהום וירלי. אל יהא ספק, אכן יכול ויתכן כי זיהום מחמיר מצבו של אדם, אך במקרה זה וכפי שתואר ונקבע, מצבו היה לא טוב גם ללא קשר לזיהום הווירלי.

מעדותו של המומחה הרפואי לפרוטוקול הדיון, בעמ' 19 :

"יופי. עכשיו, נלך בבקשה ברשותך לסיכום ביקור של המנוח אצל דוקטור... ביום 8 ליולי 2014. בבקשה. בפרק ההמלצות בעמוד השני אומר הרופא ככה, "לאור אנמנזה, תלונות, תמונה קלינית מעבדתית הדמיינית, הערכה קוגניטיבית, מדובר במחלת אלצהיימר בשילוב עם דמנציה וסקולרית" ובסעיף 1 כתוב "עזרה ברחיצה, הלבשה, הגשת אוכל" (לא ברור), בסדר, ראית את זה?

ת: כן.

ש: תודה. עכשיו, לדעתך, אפשר לומר בביטחון שהמצב הקוגניטיבי של המנוח, יותר משנה לפני שניתנה חוות הדעת של ... בנובמבר, בעצם מתארת מצב דומה של המנוח, כשאל הרופא ב-2014 אין ממצא ויראלי.

ת: אכן.

ש: אכן. תודה. עכשיו אני שואלת אותך, על פי מה שכותב הרופא ב-2014, אתה חושב שהמנוח היה כשיר לערוך מסמכים על רקע זה?

ת: קשה לי מאוד, לא יכול להעריך את זה. על סמך מה שכתוב כאן,

ש: זה חומר שהיה בפניך כמובן,

ת: כן.

ש: אני פשוט עזרתי עם הצילומים.

ת: קשה להגיד, אבל בהחלט יכול להיות שלא".

בחדש נובמבר 2015, הוגדר המנוח כ"תשוש נפש".

וכך מעדותו של המומחה, בעמ' 23 :

ש: האם אתה יכול מבחינה מקצועית לומר,

ת: בסופו של דבר,

ש: האם הוא היה תשוש נפש, זאת השאלה שלי.

ת: בסופו של דבר הוא היה תשוש נפש, בסופו של דבר, כן".

הגדרת משרד הבריאות ל"תשוש נפש" – "קשיש המסוגל להתהלך, אולם סובל מירידה משמעותית וקבועה בתפקודי המוח (מצב הקרוי ירידה קוגניטיבית, שיטיון או דמנציה), אשר מתבטאת בירידה בזיכרון, בהתמצאות, בשיפוט וכו', במידה כזו שהוא זקוק לעזרה מלאה בפעילויות היומיום לרבות הלבשה, רחצה, אכילה, שימוש בשירותים, הכוונה בניידות והשגחה על בטיחותו בכל שעות היממה."

ובעמ' 30 :

"כב' הש' שני: מה זה MCI שהיה לו ב-2013?

עו"ד זיסמן: **mild cognitive**,

העד, ד"ר ...: **impairment**.

עו"ד זיסמן: כן, **impairment**.

כב' הש' שני: זאת אומרת יש לנו בעיות כבר ב-2013.

העד, ד"ר ...: כן.

.....

כב' הש' שני: אתה יודע, ביולי 14', נכתב על מינימנטל 20-30.

עו"ד זיסמן: תיכף נגיע.

כב' הש' שני: מינימנטל 20-30 זה לא תוצאה טובה.

העד, ד"ר ...: לא".

בסוף חודש נובמבר 2015, צויין כי הנבדק (המנוח) זקוק לאפטרופוס לענייני גוף. כאמור, ביום 13/12/2015 בוצעה הערכת תפקוד של דר' ... וניתנה חוות דעתו. בחוות דעתו של דר' ..., עליה המבקשת מבססת את טענתה בדבר כשירות המנוח עת נערכו צוואותיו, יש לראות, לשיטתה, כחוות דעת ניטראלית ואובייקטיבית לחלוטין.

אבחן את חוות הדעת הרלוונטית, כמו גם את נסיבות עריכתה.

אלו הם עיקרי הדברים כפי שנכתבו בחוות הדעת:

"בטבלת התפקוד המסכמת – יכול לבצע את מרבית הפעולות בכוחות עצמו (להתלבש,

להתרחץ, לאכול ולשתות) ואינו זקוק להשגחה.

צפי החלמה: ללא צפי לשיפור עתידי.

הנבדק שוחח ודיבר בהגיון, התמצא בזמן, במקום, סיטואציה וזיהוי הסובבים, ללא ליקויי

שיפוט בבדיקה. לא עונה להגדרות "תשוש נפש".

לדברי בת הזוג, מזה כ- 3-4 שנים הופיעה שכחה "לא חמורה, שקורית להרבה אנשים.

ב- 9/2015 טס לבקר את בתו ב.....לדברי בת הזוג, שם היה מבולבל יותר מהרגיל.

בדיקה קוגניטיבית – תשישות נפש – "מסודר בהופעתו החיצונית. מנהל שיחה ברורה

וקוהרנטית. ללא סימני בלבול וללא קשיי הבנה. מתמצא בזמן ובמקום באופן מדויק. מבין

הסברים ועונה לעניין. זוכר תאריך, חודש ושנה היום. יודע את הכתובת המדויקת. הריכוז

היה ירוד. התקשה בחשבון אחורה (100-7). מתוך 3 מילים שניתנו לו זכר שתי מילים.

נכשל בצירוף מחומשים, אך בסך הכל צבר במבדקת ה- MMSE 24/30 נק'. הציון מעיד על

דמנציה קלה אצל אדם משכיל.

הנבדק מתקשה להגדיר את מועד תחילת הליקוי. לדברי בת הזוג, חלה החמרה במצבו

הקוגניטיבי מאז החזרה מחו"ל ב- 09/2015.

סיכום הרופא הבודק:

הנבדק לוקה בדמנציה התחלתית. עדיין מתמצא בכל המובנים. בבדיקה כעת גילה ירידה בזכרון לטווח הקצר (קלה יחסית). לא היה פסיכוטי ולא דלירנטי בעת הבדיקה. ללא זכאון קליני. פעל בהתאם לסיטואציה ולא גילה ליקויי שיפוט. הנבדק טרם עונה להגדרת "תשוש נפש", לכן אמליץ על הערכה חוזקת בעוד 8 ח".

כאמור, חוות דעתו זו של דר' ... הועברה בין יתר המסמכים למומחה הרפואי במסגרת שאלות הבהרה, ובהמשך הוגשה על ידי המומחה הרפואי חוות דעת נוספת מיום 30/11/2021, בהתבסס על אותם מסמכים, וכך נכתב:

"ההערכה התפקודית של דר' ... מתאריך 13.12.2015 והתרשמות הנוטריון עורך הצוואה בתאריך 23.08.2015 מחזקות את הסבירות לכשירותו של מר ... לחתום על הצוואה הראשונה בתאריך זה (מסמכים חדשים שלא עמדו לפני בעת עריכת חוות הדעת). המצב הקוגניטיבי של מר ... בתאריך 08.11.2015 אכן מצוין זיהום וירלי. נוכחותו של זיהום וירלי עלולה להחמיר מצב קוגניטיבי ירוד קדום. יתכן שיפור עם חלוף הזיהום. אכן בבדיקתו המקיפה של דר' ... המוזכרת למעלה מתואר מצב קוגניטיבי המתאים לדמנציה בשלביה הראשונים. בדיקתו של דר' ... בתאריך 04.01.2016 תומכת גם היא בכשירותו של מר ... לחתום על הצוואה הראשונה. החתימה על טופס הסכמה לטיפול כימותרפי בתאריך 19.02.2017 אינו תומך בסבירות מתקבלת על הדעת בכשירותו בתאריך זה. מדובר בטופס סטנדרטי שנחתם על ידי רופאה שאינה פסיכיאטרית שלא ביצעה בדיקה קוגניטיבית מעמיקה".

אומר בזיהרות, לאור מסקנת המומחה הרפואי בחוות דעתו השנייה, סברה המבקשת כי טוב יהיה אם תוגש בקשה לקיום צוואת המנוח, צוואת 2015 וכך עשתה ביום 31/3/2022, שהרי מסקנתו של המומחה הרפואי לא שונתה באשר לצוואת 2016. המבקשת אף הוסיפה כי מבחינתה אין הבדל בין הצוואות, למעט הזכות לקבלת דמי השכירות בעבור הדירה.

ובאשר לנסיבותיה של חוות דעתו של דר' ... - דר' ... הופיע בביתו של המנוח ביום הבדיקה וללא תאום מוקדם (כך לטענת המבקשת), ללא שהיה בידי המבקשת להסביר את מטרת הבדיקה או מה טעם ניתנה לו הרשות לערוך הבדיקה, וללא הסבר, למעט הטענה כי לא היא ולא המנוח הם שיזמו התביעה לחברת דקלה לצורך קבלת גמלת סיעוד למנוח. המבקשת אף הוסיפה (בעדותה) שיש לחשוש במי מבנות המנוח ואימן, כי הן שעומדות מאחורי הדבר.

המבקשת, בהסכמת המתנגדות ולאחר מועד שמיעת ההוכחות האחרון, ביקשו מתן צו לחברת דקלה לצורך בדיקת עניין זה, בהמשך צורפו אותם מסמכים רלוונטיים. לא מצאתי כי מן המסמכים עולה בבירור זהות הפונה, למעט האמור - "תביעת סיעוד ביחס למקרה ביטוח מיום 8/11/2015", קרי ביום זה ניתן סיכום ביקור מקיף של דר' ...

סבורני כי אין הדבר משנה לצורך העניין שבפני, אך רק אומר כי אם לא היתה נדרשת הכרה בגמלת סיעוד ו/או רצוייה בדיקתו של דר' ... בדירת המנוח, הרי שלא היה צורך לאפשר את בדיקתו של דר' ... ויש לתמוה על הופעתו כך סתם וללא סיבה, מבלי שהמבקשת תתנגד לבדיקה זו או למצער, תספק הסבר המניח את הדעת מה טעם התאפשרה בדיקתו ללא שהיה ידוע מה מטרתה. לא כך היה.

ובכלל, מה טעם הובעה טרוניה כלפי חברת דקלה בעניין הפעלת הסמכות להפעלת הביטוח הסיעודי שהרי הן המנוח (באמצעות עו"ד ...) והן המבקשת יכולים היו, עוד בטרם בדיקת דר' ... ואף לאחריה לבקש להביא לסיומה. כך גם נכתב במסמכי חברת הביטוח.

אין חולק כי בדיקתו של דר' ... וחוות דעתו אשר ניתנה, בהגדרתה ובמהותה הינה "הערכת תפקודית על ידי רופא" אשר הופנתה לחברת הביטוח/תביעות סיעוד. ככזו, מהותה שונה במקצת מחוות דעת רפואית הבודקת יכולת קוגניטיבית של אדם לבצע פעולה זו או אחרת.

כך עולה מכותרתה של הבדיקה, אין מענה ישיר ומפורש באשר למסוגלות הנבדק לנהל את ענייניו, גם לא מסקנה נחרצת לעניין כשירותו ו/או הצורך במינוי אפטרופוס אם לאו. כך לרוב נכתבות חוות דעת רפואיות לצורך בדיקת כשירות ומסוגלות.

ונוכיר שוב, בדיקה זו נערכה להערכת תפקוד הנבדק באם עונה על הקריטריונים לקבלת גמלת סיעוד לדרישת חברת הביטוח. הא ותו לא.

לטענת חברת הביטוח, הבדיקה בוצעה על ידי רופא מטעמם (כך צויין).

כעולה מתשובתה של חברת הביטוח, על מנת להיות זכאי לקבלת תגמולי ביטוח, על המבוטח להיות במצב מזכה, ביניהם קריטריונים של "לקום ולשכב, לאכול ולשתות, להתרחץ, לשלוט על סוגרים, להתלבש ולהתפשט, ניידות". מדדים קשיחים אשר אין ספק כי מוכתבים באופן שרירותי על ידי חברות הביטוח.

אין אני נכנס לשיקולי חברת הביטוח, אך ניסיון החיים מלמד כי בתביעות מסוג זה, אף דומות להן, חברות הביטוח מקשיחות התנאים, אף מערימות קשיים, בטרם יוכר פלוני, לגמלה זו או אחרת. המצב השני בו מכירות חברות הביטוח באדם הזכאי לגמלה הוא הגדרתו כתשוש נפש, דבר אשר לא חל במקרה המנוח, בהתאם לחוות דעתו של דר' ..., ומכאן כי המנוח לא הוכר כזכאי לגמלת הסיעוד ותביעתו נדחתה.

הדברים אף עולים מעדותו של דר' ... כי המדינה היא שקובעת את המדדים והקריטריונים באמצעות מפקח לביטוחים אל מול חברות הביטוח בהגדרות ברורות למצב סיעודי והוא אינו מפר את חוקי הדו"ח.

סבור אני כי בין דחיית תביעתו של המנוח על ידי חברת דקלה, הן בשל היותו עצמאי בפעולות מסויימות או אי הגדרתו כ"תשוש נפש", אין בהכרח כדי לשלול כי המבוטח נמצא במצב כשירות שכלית הכרתית ו/או במצב קוגניטיבי תקין לביצוע פעולה כזו או אחרת, קל וחומר פעולה משפטית, שהרי לא זו היתה מטרתה של אותה בדיקה – "הערת התפקוד".

עוד סבור אני כי תיאור זה באשר ל"עצמאות המנוח" בפעולות אלו ודומות, סותר את המתואר במרבית המסמכים הרפואיים, כמו גם את תאורה של בת זוגו כפי המצויין במסמכים אלו, וכמתואר – "אינו עושה פעולות אלו, בזמנים מקבילים, לבדו".
באשר למונח "צפי החלמה ויציאה ממצב סיעודי", ציין דר' ... – "ללא צפי לשיפור עתידי". אם אכן המבוטח במצב שאינו סיעודי, אינו "תשוש נפש" או נזקק לסיוע כלשהו, הכיצד ניתן לומר כי אין צפי לשיפור עתידי?

היותו של אדם ככזה שאינו עונה להגדרת "תשוש נפש" – לא בהכרח עונה להגדרה של יכולת לבצע פעולה משפטית כזו או אחרת, קל וחומר כשהגדרה זו עונה לצורך קריטריונים של קבלת גמלת סיעוד.

עוד ולחיוזק הדברים, ראה עדותו של דר' ... לפרוטוקול, בעמ' 79 על כי "בדיקת השיפוט" אינה חלק מבדיקת המינימנטל.

ציון המינימנטל אשר ניתן בחות דעתו של דר' ... ניתן על סמך בדיקתו (24/30), ועל אף שהיה לנגד עיניו ציון נמוך יותר, אשר ניתן כחודש ימים בלבד בטרם הבדיקה (16/28) על ידי דר' ..., לא ניתן הסבר כלשהו לשינוי ערכי הבדיקה, למעט בעדותו, בעמ' 80 לפרוטוקול הדיון:
"יש מקרים, קודם כל יש כמובן איזושהי סטיית תקן במינימנטל....".

עוד מעדותו, בעמ' 86 לפרוטוקול הדיון:

"עו"ד זיסמן: אני כן רוצה רק לדייק איתך את העניין של המבחן, התוצאה של המבחן, נקודת החיתוך של 24 ביחס לאדם משכיל. ממה שאני יודעת ואני קטונתי, כן? אני רק התכוונתי לדיון. אבל הספרות המקצועית אומרת שהמבחן הזה צריך להיות בו מאוד זהירים כשמדברים על נבדק שיש לו השכלה גבוהה. עכשיו, לגבי המנוח, אתה בעצמך אומר שהוא היה בעל תואר שני בחשבונאות ומנהל עסקים. זאת אומרת, אפשר להניח בביטחון שהוא היה מאוד משכיל.

העד, ד"ר ... את צודקת.

עו"ד זיסמן: והספרות אומרת שלאדם משכיל, אפילו נקודת החיתוך 24, היא נקודה מסוכנת כי יכול להיות שיש לו תוצאה של 24 מתוך 30 אבל בפועל הוא במצב הרבה יותר קשה, משהו ביכולות הקוגניטיביות שלו מפעם עוזר לו.

העד, ד"ר ... : נכון.

עו"ד זיסמן: זה נכון?

העד, ד"ר ... : את צודקת".

.....

העד, ד"ר ... : יכולתדיין כשהוא מפיק את ה-24 בדרגת המיני מנטל זה אומר שיש לו יכולת שכלית טובה יותר מהאחרים, כי הוא אדם עם מיומנויות שכליות הרבה יותר טובות מכל דימנטי אחר עם השכלה תיכונית.

עו"ד זיסמן: נכון, אבל הוא בנקודת החיתוך.

העד, ד"ר ... : כן".

אין בדברי ולו צל של ביקורת על חוות דעתו של דר' ... , אך היא למעשה אינה חוות דעת כמובנה הרגיל לבדיקת כשירותו של אדם, אלא "הערכה תפקודית", ולכן לטעמי, לא ניתן להתייחס לחוות הדעת ככזו המנותקת ממטרת הבדיקה ולצורך ייעודה של חברת הביטוח.

אכן מדובר בחוות דעת ניטרלית ואובייקטיבית כטענת המבקשת אך לא חוות דעת מומחה אשר מונה מטעם בית המשפט ואשר קבע קביעה כלשהי באשר לכשירותו המשפטית של המנוח.

ולמען שלמות התמונה בעניין זה, אביא מעדותו של המומחה הרפואי לפרוטוקול הדיון, אשר יש בה התייחסות להערכה התפקודית אשר בוצעה על ידי דר' ... , וכך :
בעמ' 47 :

"עו"ד קראוס: אז אם זה כך, אני הולך לדברי השופט, אם מונחת בפניך חוות דעת המפורטת מדצמבר 2015, ומונח בפניך הבדיקה של ... שאתה ראית גם את הבדיקות הקודמות שלו, והוא כותב מינימנטל מ-22 מ-28 והשיפוט שמור. האם במצב כזה, כפסיכיאטר שצריך לעזור לבית משפט, היית שולל את הכשירות שלו ב-4/5/2016 או לא?

העד, ד"ר ... : זה לא מספק.

ש: זה שזה,

ת: פשוט לא מספק.

ש: האם אתה יכול לקבוע שהוא לא כשיר או אתה יכול להגיד אני לא יודע?

ת: אני יכול להגיד שיש קושי רב להניח שהוא באמת כשיר. כתוב לך כאן, שיש הפרעות קשות בריכוז ובזיכרון לטווח קצר,

ש: כן.

ת: בארגון החזותי.

ש: נו, ובגלל זה המינימנטל הוא 22 ולא 28,

ת: אז, אוקיי, אז,

כב' הש' שני: לא,

העד, ד"ר ...: אתה יודע, צריך קצת יותר,

וכפי שמבין אני את דברי המומחה הרפואי, "צריך קצת יותר מציון 22 בבדיקת מיני מנטל", על מנת לקבוע בוודאות את כשירותו של המצווה לערוך צוואה.

ובעמ' 48:

"עו"ד קראוס: האם בדצמבר 2015, בהתבסס על הבדיקה המפורטת שיש שם, אתה יכול

לומר שבן אדם היה כשיר לערוך צוואה?

העד, ד"ר ...: אני יכול להגיד שבסבירות גבוהה הוא היה כשיר לכתוב צוואה.

ש: תודה. עכשיו בהינתן שאמרת עכשיו שבדצמבר 2015 אדם היה בסבירות

גבוהה כשיר לערוך צוואה, ועברו בסך הכול 5 חודשים, וב-5 חודשים

האלה, שוב, אני מתעלם מהסיבות למה למסמכים רפואיים, הוא כותב

שהשיפוט שמור ומינימנטל 22 מ-28. האם במצב כזה אתה אומר, כשיר,

לא כשיר, או יש פה ספק?

ת: יש פה ספק".

הספק, לדברי המומחה הרפואי, מתעורר בהמשך ביחס לצוואת 2016, אך ב"סבירות גבוהה" לצוואת 2015, אין בו די לעניין זה. שכן, בהינתן המצב הרפואי המתואר של המנוח כעולה מהתיעוד הרפואי, למעט ההערכה התפקודית של דר' ..., הרי שהתיעוד הרפואי מצביע על היעדר כשירות במקרה זה.

שלושה ימים בלבד לאחר בדיקתו של דר' ..., צויין כי מחלת האלצהיימר בהחמרה וכי (הנבדק) זקוק לאפוטרופוס לגוף לצורך הסכמה על ניתוח.

ואכן, ביום 4/1/2016 נבדק המנוח על ידי דר' ..., לצורך הערכת כשירות לחתימה לקראת מעבר ניתוח, אשר קבע כי "ישנה בהירות מחשבתית..., מבין את משמעות התהליך והסיכון הנובע ממנו...".

מסמך זה מטעמו של דר' ... הועבר אף הוא למומחה הרפואי, ממנו קבע הוא (בחוות דעתו השנייה) כי יש בו כדי לתמוך בכשירות המנוח לחתום על צוואתו הראשונה.

במקרה זה, דעתי אינה כדעת המומחה הרפואי באשר למסקנה העולה ממסך רפואי זה.

ביקורו של המנוח אצל דר' ... נועד לצורך אישור חתימתו על ניתוח לנגע עורי אותו נדרש היה לעבור.

דר' ... בדק את המנוח, ושוב לעניין הבנתו של המנוח את משמעותו של הניתוח, וקבע באופן מפורש – "מתמצא בזמן ובסיטואציה. ישנה בהירות מחשבתית עם הבנה של משמעות הניתוח, מבין את משמעות התהליך והסיכון הנובע ממנו... אין כל מניעה מביצוע הניתוח כעת".
בראש ובראשונה, מסקנת דר' ... ביום זה, בו בדק את המנוח, מתייחסת למטרת הביקור הרפואי, והיא בדיקת כשירות לצורך ניתוח שכן לא צויין דבר מעבר לכך.

אומר כי בהירות, הבנה או אף התמצאות בסיטואציה, במקרה זה מעבר ניתוח בליווי הפרוצדורות הכרוכות בו, אין הדבר אומר כי האדם סובל מבהירות מחשבתית והבנה לבצע פעולה משפטית, קל וחומר צוואה ואין הדבר דומה כלל, לטעמי, האחד לשני ואף המומחה הרפואי לא סבר כי ניתן להסיק מן הבדיקה יותר ממה שנכתב בה, ואת חוות דעתו השנייה ביסס לא רק על בדיקה זו. קרי, לא ניתן להסיק מדברי דר' ... כי למנוח, אותה עת, היתה הבנה וכשירות לערוך מסמך משפטי שכן לא נאמר דבר באשר לכשירותו בעניין אחר.

עוד, מסמך זה אינו תואם את הגדרת הרופאים למצבו הרפואי של המנוח, לא לפניה ולא לאחריה ואף עומד בסתירה מוחלטת להם.

בחודש מרץ 2016, למנוח ציון מינימנטל 22/28, ושוב – חוסר התמצאות בזמן, הפרעות קשות בריכוז... החמרה במצב קוגניטיבי, הזיות קשות, שכחה, ירידה בתפקוד היומיומי ועוד. ומעדותו של המומחה הרפואי בעניין זה, בעמ' 37 :

"עו"ד קראוס: אוקיי. בסדר. בכל מקרה, אתה מסכים איתי, שב-23 למרץ 2016, על סמך

המסמכים שהונחו בפניך, אתה כן יודע מה זה שמור, אתה לא יודע מה זה

שמור, על המסמכים בפניך, אין לך שום בסיס לבוא ולומר בהגינות שצריך

לשלול מהאדם הזה את הזכות להחליט מה לעשות ברכושו.

העד, ד"ר ...: לפי מה שכתוב כאן,

ש: כן?

ת: בן אדם כזה, אם באותו יום היה צריך לכתוב צוואה,

ש: כן.

ת: הייתי מביא אותו לפני פסיכיאטר שיבדוק אותו בצורה, כמו שצריך, כי

הבדיקה הזאת היא כמו שאתה אומר, היא קצת לא ברורה".

קביעת המומחה אינה משתמעת לשתי פנים ודעתי כדעתו.

כשקיים הספק אין ספק, ובמקרה זה לאור מצבו הרפואי של המנוח אותה עת, היה מקום לאשש את אותו ספק בדבר כשירות המנוח לאור מחלותיו בחוות דעת רפואית המתייחסת מפורשות ליכולתו להבין את אותן פעולות משפטיות ובפרט לחתום על צוואה.

עוד סבור אני כי עדותו של המומחה הרפואי מחזקת את חוות דעתו הראשונה, בה קבע כי ספק אם המנוח היה כשיר לערוך את צוואת 2015 ובוודאי לא את צוואת 2016.

את קביעותיו בחוות דעתו השנייה, ביסס המומחה הרפואי גם על עדותו של הנוטריון, עו"ד ... ולכך אתייחס בהמשך.

כאמור, ביום 14/4/2016 נערכה למנוח בדיקת תלות מטעם המוסד לביטוח לאומי, את האמור בה הבאתי בהרחבה יתרה במהלך התייעוד הרפואי, אך גם כעולה ממנה ניתן להתרשם ממצבו של המנוח.

כך למשל כי המידע נמסר לה (לאחות) על ידי בת הזוג שכן המנוח לא זוכר על רקע מחלותיו. יוצא מן הבית רק בליווי אשתו אשר מחזיקה אותו בידו. חוסר התמצאות ותובנה למצבו. מגבלה בתפקוד היא באופן קבוע.

סבור אני כי מצבו זה לא תואר בהגזמה על ידי המבקשת, שכן לבודקת הכלים משלה לאבחן את מצבו של זה הנבדק בפניה.

עוד סבור אני כי מצבו זה המתואר שדו"ח הביטוח הלאומי, אינו תוצר של החמרה בן יום אחד, אלא של חודשים, אם לא שנים, והוא גם תואם את האמור במסמכים הרפואיים המובאים לפניו, גם לאחריו.

חודש לאחר מכן, במאי 2016, שוב נקבע למנוח ציון מינימנטל 21/28.

בחודש יוני 2016 כבר צויין כי המנוח נמצא בשלב מתקדם של דמנציה וזקוק להשגחה מתמדת.

בחודש ספטמבר 2016 תיאר דר' ... על כי שוחח עם המנוח על הקרנות להן סירב.

אין בידי לקבל את טענת המבקשת כי במקרה זה הרופא ראה במנוח אדם בר שיח, כשיר לחלוטין.

בין הבנה משמעות הקרנות לבין כשירות לפעולה משפטית, אין דבר וחצי דבר.

באוקטובר 2016 ציין דר' ... ציון מינימנטל 18/28, תוך המלצה לביצוע אפוטרופוסות.

מינוי אפוטרופוס למנוח

בעניין המנוח נפתח הליך אפוטרופוס ביום 6/7/2017 ([א"פ 13308-07-17](#)), על ידי המבקשת ובהסכמת המתנגדות, בו ביקשה היא להתמנות כאפוטרופוס לגוף לצורך התערבות רפואית דחופה, ויחד עם פתיחת ההליך הוגשה בקשת המבקשת להתמנות במינוי קבוע. בסופו של יום ניתן למבקשת מינוי קבוע אך איני סבור כי הליך זה רלוונטי לעניין שבפני לאור עיתוי הגשתו, שכן הוגש לאחר למעלה משנה מיום צוואת 2016.

יחד עם זאת, לבקשה למינוי האפוטרופוסות צורפו מסמכים רפואיים, אותם כבר ציינתי עוד קודם, וכך למשל מכתבו של פרופ' ... מיום 29/6/2016, כשנה לפני הגשת ההליך, בו ציין הוא כי המנוח (המטופל) סובל ממחלת אלצהיימר ונמצא כעת בשלב מתקדם של דמנציה.

מה טעם נדרש היה לצרף אישור זה כאשר מצוייה היתה תעודה רפואית מאותו יום בו נפתח ההליך המצביעה מפורשות על הצורך במינוי אפוטרופוסות, כמו גם הערכה פסיכוסוציאלית של עו"ס בית החולים? אין אני יודע אך יכול אני לשער כי אלו ואחרים צורפו על מנת לחזק את הצורך וקבלת אישור בית המשפט למינוי האפוטרופוסות.

מעיון בהליכי המנוח מצאתי הליך נוסף למינוי אפוטרופוס ([א"פ 16-11-22393](#)), לו לא בא כל זכר על ידי מי מהצדדים, שענייניו בבקשת המבקשת למינוייה כאפוטרופא לגופו של המנוח, בקשה אשר הוגשה ביום 9/11/2016 באמצעות ב"כ של המבקשת – עו"ד ...

בבקשה צויין כי המנוח (החסוי דאז) סובל ממחלת האלצהיימר וממחלות נוספות, הכל כפי המתואר בסיכום הביקור של דר' ... מיום 25/10/2016. עוד צויין כי החסוי נדרש לעבור ניתוח ביום 15/11/2016 ובית החולים דורש את חתימתו של אפוטרופוס.

באותו סיכום ביקור אליו מפנה המבקשת באמצעות עו"ד ..., מיום 25/10/2016 נכתב: **"לדברי אשתו לאחרונה חלה החמרה במצב קוגניטיבי...מבחינת ניידות זקוק להשגחה צמודה במעברים ובהליכה. מבחינה מנטלית קיימת ירידה קוגניטיבית משמעותית (MMSE – 18/28). התבטאות בחוסר התמצאות בזמן, הפרעות קשות בריכוז וזיכרון טווח קצר. ארגון חזותי, שיפוט לקוי..."**, לבסוף המלצתו של דר' ..., בין היתר, על עזרה ברחיצה, הלבשה, הגשת אוכל, השגחה במעברים ובהליכה במשך 24 שעות, ביצוע אפוטרופוסות..."

לאחר שהמבקשת נדרשה להבהרות והשלמות, הוגשה על ידה בקשה נוספת באמצעות עו"ד ... (ביום 13/11/2016), בה בין היתר צויין כי (סעיף 4) – **"מומחה הגריאטריה הגדיר את מצבו של החסוי כחסר ישע ונזקק למינוי אפוטרופוס לגוף"**.

לבקשה צורף "סיכום יעוץ" מיום 11/11/2016 מאת דר' ... (מומחה בגריאטריה) בו נכתב – **"המטופל ידוע כסובל מזה שנתיים מדמנציה שמתבטאת בשיכחה של פעולות...כתוצאה מכך המטופל לא מבין את מצבו ואף חושב כי תפקודו תקין, במצב זה של דמנציה מתקדמת עם חוסר מודעות וחוסר הבנה של מצבו, מוגדר המטופל כחסר ישע ונזקק למינוי אפוטרופוס לענייני גוף"**.

ביום 14/11/2016 ניתן למבקשת מינוי זמני לאפוטרופוסות לגופו של החסוי.

היתכן כי חודשים ספורים בלבד, מיום עריכת צוואתו האחרונה של המנוח ועד להגשת הליך למינוי אפוטרופוס, התדרדר מצבו של המנוח מצלילות וכשירות מלאה לביצוע פעולות משפטיות, לשיטת

המבקשת, למצב בו הוגדר כ"חסר ישע", חוסר התמצאות בזמן, הפרעות קשות בריכוז ובזיכרון ועוד?

סבור אני כי התשובה היא בלאו.

מצבו זה של המנוח החל, וכך גם כמתואר, שנים קודם לכן, גם אם לא שנים רבות.

עוד סבור אני בכמה:

מרביתו (אם לא כולו) של התיעוד הרפואי אודות המנוח בתקופה הרלוונטית, מתואר על ידי הרופאים ב"לדברי אשתו/זוגתו", מכך, לטעמי, ניתן להסיק כי המבקשת היתה הדומיננטית באותם ביקורים, מפיה נלמד מידע אודות מצבו של המנוח, התנהגותו, התנהלותו ואותן בעיות מהן סבל. אין המדובר באבחנה רפואית המתבססת רק על דבריה של בת הזוג, היא המבקשת, אלא ציון דבריה הנתמכים גם באבחנות השונות מצד הרופאים, תוך התייחסות לממצאים רפואיים.

למעט תיאורה של המבקשת לעניין קבלת גמלת סיעוד או סיוע במטפלת למנוח, לא היה למבקשת כל אינטרס לתאר כי המנוח באותה תקופה, לא התרחץ, לא לבד, לא אכל, לא יצא לבדו ועוד. אלו תיאוריה בבחינת מה שליווה את מציאות יומה, וחוזרים על עצמם מפעם לפעם.

לא ניתן להתעלם מתשתית המסמכים הרפואיים הענפה שהונחה בפני, בכולם עולה באופן ברור כי המנוח ויכולותיו הקוגניטיביות, הן בסמוך לעריכת צוואותיו, אך הרבה קודם לכן, לא איפשרו לו לבצע כל פעולה משפטית, למעט אותה הערכה תפקודית אשר בוצעה על ידי דר' ..., אליה התייחסתי עוד קודם לכן.

בכל אלו מצאתי תמיכה ממשית למסקנת המומחה הרפואי בחוות דעתו הראשונה ואותה מעדיף אני על פני זו השנייה אשר ניתנה כמענה לשאלות הבהרה.

אין בידי לקבל את טענות המבקשת כי המומחה הרפואי אשר מונה על ידי בית המשפט הסכים עם דר' ... ובתי המשפט אינם נוטים לסטות ממסקנות המומחים הרפואיים שמונו מטעמם. ראשית אומר כי התייחסתי לעדות המומחה הרפואי בהרחבה ודעתי אינה כדעת המבקשת באשר לאותה הסכמה.

שנית, קיבלתי את המלצות המומחה כפי שהובאו בהרחבה בחוות דעתו הראשונה, והסברתי, תוך התייחסות לאותם מסמכים אשר הובאו בפני עת נתן את חוות דעתו השנייה, מדוע אין בהם די כדי לקבוע מסקנה אחרת.

חוות דעת מומחה אשר מונה מטעם בית המשפט, היא בגדר המלצה בלבד וההכרעה הסופית הינה בידי בית המשפט.

(ראה: [בע"מ 5579/07 פלוני נ' פלוני](#) {פמ"מ [פורסם בנבו] – 7/8/2007}).

כך או אחרת, בית המשפט יכול לסטות מחוות דעת מומחה אשר מונה מטעמו ולו בלבד שיתן נימוק משכנע לכך.

אין אני יודע מה טעם, כטענת המבקשת, התנהגות המתנגדות מעידה על אף ידיעתן בזמן אמת אודות מצבו הרפואי של המנוח, העדיפו הן לשבת בחיבוק ידיים ולא להתריע בפני רשויות הרווחה. יתכן כי מטעמי כבוד אולי לאביהן גם אולי למבקשת, יתכן ממניעים נוספים. אין אני יודע טעמיהן מהם, אך בכך אין די כדי לקבוע כי המנוח היה כשיר לצוות במועד בו ציווה.

סבורני כי במצב דברים זה, המנוח אשר סבל ממחלת האלצהיימר בשילוב דמנציה, בתיאור תפקודו הפיזי, לא יכול היה במצבו הרפואי להבין משמעותה של אף אחת מצוואותיו במועדים הרלוונטיים, קל וחומר ליזום בעצמו הליך, ישירות, מול עו"ד ..., לא לתוספת להסכם ממון ולא לצוואה.

לבסוף בעניין זה, ציין המומחה הרפואי כי בחוות דעתו השנייה התבסס גם על "התרשמות הנוטריון עורך הצוואה בתאריך 23/8/2015".

בניגוד למסמכים הרפואיים, אותם לא התרתי למבקשת להציג למומחה לצורך מענה לשאלות ההבהרה, צוואות המנוח הועברו לידי המומחה ברשות.

יכול אני להניח כי המומחה הרפואי התייחס לדברי הנוטריון כפי שנרשמו בצוואת 2015, בו נרשם כי "צויין בפני כי המצווה חולה בשלבים מוקדמים במחלת אלצהיימר ואולם השתכנעתי כי בעת עריכת צוואתו זו הבין היטב את משמעותה תוך שהוא מתמצא מצויין בזמן ובמקום".

וכך מעדותו של המומחה הרפואי בעמ' 21 לפרוטוקול:

ש: ולהתרשמות הנוטריון, עורך הצוואה, מאוגוסט 15', נכון? מניסיוןך כרופא מומחה, גם מטעם בית משפט, אתה נוהג לתת משקל להתרשמות של אדם בעל מקצוע שאינו רופא, ביחס למסקנה שאתה כותב בחוות דעת רפואית, בעניין קריטי כמו כשרות משפטית?

ת: בדרך כלל לא, אבל אני אומר שאם, מהניסיון שלי, נוטריון שמכבד את עצמו, ברגע שהוא חושב שיש בעיה אז הוא לא, אז הוא לא ממשיך הלאה. אם הוא חושב שאין בעיה, אז הוא עושה מה שהוא עושה, ככה זה הניסיון שלי.

ש: קריטריון אחד שמכוחו הסקת שהתרשמות נוטריון, שהוא לא איש משפט, הוא איש רפואה, מחזקת את הסבירות כמו שאתה כותב, לכשירותו של המנוח לחתום על צוואה במאי, סליחה, כן, בשנת 15'. אז מה אותו קריטריון? הניסיון האישי שלך עם נוטריון?

ת: אני מניח, שאדם בעל מקצוע שמכבד את עצמו, שכותב את מה שהוא כותב, אז יש משמעות למה שהוא כותב".

דומה כי לא יכולה להיות מחלוקת כי כשרות לצוות היא "עניין שברפואה" וכי יש לבחון עניין שברפואה באמצעות חוות דעת רפואית.

"...ונשאר את העיסוק בתורת הרפואה לבקיאים בה. סבוכה היא תורת הרפואה בכלל ותורת רפואת הנפש בפרט מכדי שהדיוטות יכניסו ראשיהם בה, אף אם ינסו לעשות זאת בעזרת ספרי רפואה ומילונים רפואיים למיניהם. אין לנו אלא להשאיר שאלה זו למומחים..."

ראה: [ע"א 472/81 קצין התגמולים נ' אברג'יל, פ"ד לז\(2\) 785 {פמ"מ – 9/6/1983}](#).

כאמור, המנוח ערך את צוואותיו, הן צוואת 2015 והן את צוואת 2016 בפני הנוטריון, עו"ד ... בהתאם [לסעיף 22 לחוק הירושה](#).

וכך הן הוראות הסעיף:

- (א) "צוואה בפני רשות תיעשה על ידי המצווה באמירת דברי הצוואה בעל-פה בפני שופט, רשם של בית משפט או רשם לעניני ירושה, או בפני חבר של בית דין דתי, כמשמעותו בסעיף 155, או בהגשת דברי הצוואה בכתב, על ידי המצווה עצמו, לידי שופט או רשם של בית משפט, רשם לעניני ירושה או חבר בית דין דתי כאמור.
- (ב) דברי הצוואה כפי שנרשמו על ידי השופט, הרשם של בית המשפט, הרשם לעניני ירושה או חבר בית הדין הדתי או כפי שהוגשו לידו, ייקראו בפני המצווה, הוא יצהיר שזו צוואתו, והשופט, הרשם של בית המשפט, הרשם לעניני ירושה או חבר בית הדין הדתי יאשר בחתימתו על פני הצוואה שהיא נקראה ושהמצווה הצהיר כאמור.
-

(ז) לענין סעיף זה, דין נוטריון כדין שופט".

[סעיף 22 לחוק הירושה](#) מגדיר צוואה בפני רשות מהי, [וסעיף 53 לחוק הנוטריונים](#), תשל"ו – 1976 (להלן: "חוק הנוטריונים") הביא להוספת [סעיף 22\(ז\)](#) לחוק הירושה, הקובע כי דין נוטריון כדין שופט לעניין אותו סעיף.

[תקנה 4\(א\)](#) לתקנות הנוטריוניות, תשל"ז – 1977 (להלן: "התקנות הנוטריוניות"), קובעת כי "נתבקש נוטריון לערוך אישור על עשיית פעולה בפניו, יברר תחילה אם הניצב בפניו כשיר לעשייתה של הפעולה מבחינת גילו".

[תקנה 4\(ה\)](#) לתקנות הנוטריוניות קובעת כי "לא יתן נוטריון אישור על עשיית פעולה בפניו אם המבקש לבצע את הפעולה מאושפז בבית חולים או מרותק למיטתו, כל עוד לא הוצגה בפניו תעודה רפואית לפי טופס שבתוספת הראשונה שהוצאה ביום עשיית הפעולה; התעודה הרפואית תצורף לעותק האישור שיישמר בידי הנוטריון".

כאמור, הדין מחייב את הנוטריון לבקש אישור רפואי רק כאשר המצווה מאושפז בבית חולים או מרותק למיטתו.

אין חולק כי המנוח, אותה עת, לא היה מאושפז, אף לא מרותק למיטתו כהגדרת המונח בפסיקה.

יחד עם זאת, קשה להתעלם מאישורו הנוטריוני של עו"ד ... , כמתחייב מהוראות החוק, בו נכתב כך: בצוואת 2015 – **"קראתי בפני המצווה את דברי הצוואה כפי שרשמתי אותם כאמור והמצווה הצהיר מרצונו הטוב והחפשי כי זו צוואתו (צוין בפני כי המצווה חולה בשלבים מוקדמים במחלת אלצהיימר ואולם השתכנעתי כי בעת עריכת צוואתו זו הבין היטב את משמעותה תוך שהוא מתמצא מצויין בזמן ובמקום)".**

יש לומר כי להתרשמותי אישור עשיית צוואה זה אשר הוגש על ידי המתנגדות שונה במעט מאישור עשיית הצוואה אשר הוגש ע"י המבקשת במסגרת ההליך העיקרי לאישור צוואה זו, הן במונח חותמת הנוטריון והן בצורת חתימתו. ייתכן כי הדבר נובע בשל יותר מהעתק אחד.

עוד יש לומר כי שכר טרחת הנוטריון לא ננקב באישור הצוואה. על אף עדותו של עו"ד ... כי עשה שימוש בטופס ישן יותר לאישור הצוואה בטרם שונה, הרי שגם בזה הקודם נדרש היה הוא לציין מה סך שכרו.

עו"ד ... גם לא זכר מה היה גובה שכרו בעניין מי מהצוואות.

בצוואת 2016 – **"קראתי בפני המצווה את דברי הצוואה כפי שרשמתי אותם כאמור והמצווה הצהיר מרצונו הטוב והחפשי כי זו צוואתו".**

אישור עו"ד ... לצוואת 2016 זהה לזה שעשה לצוואת 2015, למעט דבריו באשר למחלת המנוח, אלו לא נכתבו או הוזכרו פעם נוספת.

כך מעדותו לעניין זה, בעמ' 89 לפרוטוקול הדיון:

"עו"ד קראוס: בצוואה עצמה הראשונה, ציינת באישור עצמו, בסעיף 4 לאישור שלך

אתה כותב כך, "באישור הסטנדרטי קראתי לפנייהם דברי צוואה" וכו'

וכו'. הוספת כאן, אני בסוגריים, אני מצטט, "צוין בפני כי המצווה חולה

בשלבים מוקדמים במחלת אלצהיימר ואולם השתכנעתי כי בעת עריכת

צוואה זו הבין היטב את משמעותה תוך שהוא מתמצא מצוין בזמן

ובמקום". אם תוכל בבקשה לומר איך נולד הכיתוב הזה.

העד, מר ... : כן, כאשר ... אמר לי שהוא סובל או אובחן כחולה אלצהיימר, אני ראיתי

לנכון בנסיבות האמורות כדי שלא חס וחלילה יוטל ספק בכשרות

הצוואה, לציין את העובדה הזאתי שאני מודע לה ואף על פי כן

השתכנעתי כי האיש במצב כאשר לחלוטין, מתמצא בכל דבר ועניין".

ובעמ' 92 :

"עו"ד זיסמן: טוב. ואז יש שם סוגריים, ובסוגריים כמו שחברי שאל אותך, כתבת שהמצווה חולה בשלבים מוקדמים במחלת אלצהיימר. על זה כבר ענית בחיוב לחברי. עכשיו אני רוצה לשאול אותך, אתה גם ענית לחברי שהמידע הזה בתוך הסוגריים נמסר לך ע"י המצווה. ואני שואלת את עצמי כעו"ד, למה להכניס מידע כזה בתוך סוגריים ולא להמשיך את זה בהמשך ההצהרה של המצווה? שהרי הוא הצהיר בפניך משהו ויש בו משהו מאוד, מאוד חשוב שהוא לא מחובר להצהרה שלו, הוא ישב בתוך סוגריים. יש לך הסבר למה?

העד, מר ... : לא".

.....

"עו"ד זיסמן: אתה טענת שב- 2015 המנוח מסר לך את מצבו. ב-2016 אישור הצוואה שעשית לא מציין שום דבר.

העד, מר ... : נכון.

עו"ד זיסמן: אז תסביר לי בבקשה, תענה לי מה משני האירועים התרחש, התרשמתי שהוא הבריא או שהוא כבר לא היה מסוגל לומר לך בעצמו?

העד, מר ... : לא, מאחר וב-2015, זה לא הרבה זמן לפני זה, התוודעתי אליו, הכרתי אותו, אז כבר ב-2016 כשהוא הגיע לעשות את הצוואה השנייה, כן? לא הייתה לי בעיה עם מצבו לעניין יכולתו לצוות".

אין אני יודע מה טעם הוא, אם חשש עו"ד ... שחלילה יוטל ספק בכשירות המנוח, מה טעם לא דרש הוא מהמנוח לצרף תעודה רפואית המאשרת את מצבו הרפואי של המנוח והמעידה על כשירותו? הסבר לכך לא מצאתי.

גם הסבר כלשהו מה טעם לא צויין דבר מחלת האלצהיימר על גבי התוספת להסכם הממון אותה ערך עו"ד ... שבוע אחד בלבד בטרם צוואת 2015?

ובעמ' 93 :

"העד, מר ... : ב-2015 האיש שהופיע לפניי לראשונה, הצהיר שהוא גם חולה, נמצא בשלבים הראשונים של אלצהיימר, הדברים נכתבו במפורש על גבי הצוואה. בשנת 2016 שהוא בא לתקן את הצוואה, לא ראיתי שום מקום לציין מעבר למה שצויין ואישרתי שהוא אכן הצהיר וזה הכל.

....

העד, מר ... : ב-2015 ציינתי מפורשות את היותו של השלבים הראשונים של אלצהיימר ואת העובדה שהוא מתמצא היטב בכל. ב-2016 כשנתבקש תיקון הצוואה, אותו בן-אדם אותו דבר, לא ציינתי שום דבר מעבר לזה

כאשר יש כבר צוואה אחת שבו מופיע מפורש העובדה שהנושא של האלצהיימר הוא בידיעתי".

תמוה הוא הדבר, שכן מתקשה אני לקבל כי סבר עו"ד ... כי, עת נרשם על ידו דבר מחלת האלצהיימר, פחות שנה לאחר מכן בחר הוא שלא להתייחס לכך.

עוד תמוה הוא הכיצד ביום 4/5/2016 (צוואת 2016), להתרשמות עו"ד ..., הנותרה כשהייתה ביום 23/8/2015 (צוואת 2015), פתע פתאום ולאחר חמישה חודשים בלבד, הוגדר על ידו כ"חסר ישע ונוזק למינוי אפוטרופוס לגוף"? בהתבססו כמובן על המסמכים הרפואיים אותה עת.

האם לא סבר עו"ד ... כי החמרה שכזו אינה מתרחשת בתקופה כה קצרה?

לעורך דין אין את המומחיות שברפואה ובחינת היותו של אדם כשיר לצוות כפי הוראות [סעיף 26 לחוק הירושה](#), הנוטריון הינו משפטן ולא מומחה רפואי וטוב יעשה אם עניין הרפואה יותר לידי המומחים בדבר.

במצב דברים שכזה, אין די ב"התרשמות בלתי אמצעית" של עורך הצוואה, לו כלים משפטיים כאמור, אך לא מומחיות שברפואה.

ובכלל, במצב דברים שכזה, טוב היה עושה עו"ד ... אם למען הסר הספק, למען אי הבהירות סביב אמירה זו, אם היה מבקש תעודה רפואית מיום עריכת הצוואה, על מנת שלא יוטל ספק כלשהו בדבר עשייתה.

אין חולק כי דבר עשיית הצוואה ואישורה צויין על ידי עו"ד ... בסוגרים ובגוף אחר בניסוחו – "צויין בפני".

אם דבר המחלה נאמר על ידי המנוח, מה טעם לא המשיך המשפט ברצף או שולב באופן אחר כמו: **...הצהיר בפני כי על אף היותו בשלבים מוקדמים של מחלת האלצהיימר, מבין את משמעותה...?**

כאשר נכתב כפי הנכתב על ידי עורך צוואה, ובמקרה זה עו"ד ..., ובעניין זה אין משנה אם הדברים נאמרו לעו"ד ... על ידי המצווה או שמא על ידי זה הקרוב לו, הרי שהדבר מעורר ספקות כלשהם או יכול ויעורר כאלו, שעה שכשירותו של המצווה מוטלת בספק.

לטעמי, כאשר ניצב בפני עורך דין אי מי שניתן "לחשוד" בו שהוא בבחינת אדם מוחלש, צריך עורך הדין לנהוג זהירות יתרה ובוודאי ובוודאי שלא להתפתות ולעשות "עסקים" עם אותו לקוח.

חובת הזהירות המתבקשת במקרה זה היתה כי עו"ד ... יתן דעתו לעניין מצבו הרפואי של המנוח בטרם חתימתו על גבי הצוואה.

"אם יש חשש, קל שבקלים כי המצווה אינו כשיר לערוך צוואה או סובל מבעיות בריאותיות המשפיעות על כשירותו, יש לדרוש אישור רפואי מרופא המכיר את המצווה..."

(ראה: [ת"ע \(נצרת\) 24355-07-11 ע. מ. נ' ג. א.](#) {פמ"מ [פורסם בנבו] – 31/8/2016}), אשר התייחס לפסיקת בית המשפט העליון ב**בע"מ 3777/12 פלוני נ' פלונית** (פמ"מ [פורסם בנבו] – 8/7/2012), וכך:

"מוטב יעשו עורכי דין העורכים צוואה בעדים אם יבחנו האם מתעורר חשש שהמצווה אינו כשיר לצוות, במיוחד כאשר מדובר במצווים באים בימים הסובלים מבעיות קוגניטיביות ומבעיות רפואיות שונות. במידה ואכן מתעורר חשש כזה, יפנה עורך הצוואה את המצווה לבדיקה רפואית עצמאית שתיערך כמובן בטרם תיחתם הצוואה. בדיקה כזו תשמש, בראש ובראשונה, כדי להבטיח כי הצוואה הנערכת בידי עורך הדין אכן מהווה מימוש של האוטונומיה וחופש הרצון של המצווה".

בנוסף לכך, לבדיקה רפואית מוקדמת כזו יתרון ראייתי חשוב, שכן בדיקה רפואית עצמאית שתיערך בזמן אמת, ללא מעורבותם של מי מהנהנים האפשריים מהצוואה, יכול שתייתר הצורך בהתדיינויות משפטיות מיותרות לאחר מות המצווה.

(ראה: [רע"א 356/12 מיסטר מאני ישראל נ' עידה](#) {פמ"מ [פורסם בנבו] – 11/3/2012}).

הדברים, כוחם יפה גם כאשר עסקין בצוואה נוטריונית, כאשר יש ספק ולו קל שבקלים, שהרי דווקא במקרה זה עצם כתיבת המילים היא שמעוררת הספקות בדבר כשירות המצווה ולא כאשר לא היה נכתב דבר.

ממקרים כאלו ודומים, ולמען לא יתעורר ספק כלשהו ולו קל שבקלים, הפסיקה הרחיבה את משמעות הביטוי "מרותק למיטתו" [שבתקנה 4 לתקנות הנוטריונים](#) וכללה גם אדם אשר קשה לו להתנייד, אדם מבוגר אשר מחמת גילו או חוליו קשה לו לצאת מביתו ולפיכך אף במקרים כאלה יש צורך בקבלת תעודה רפואית בטרם עריכת צוואה.

(ראה: [עמ"ש \(ירושלים\) 13612-12-12 דרויש נ' דרויש](#) {פמ"מ [פורסם בנבו] – 15/7/2013}).

המנוח היה אדם מבוגר, חולה במחלות שונות, אומנם לא מרותק למיטתו, אך היה מוגבל בהתניידות פיזית ברמה זו או אחרת, ובאופן עצמאי.

הוסף לכך שהובא לידיעת עו"ד ... את דבר מחלת האלצהיימר ממנה סבל המנוח ודי בכך, ולו על מנת להסיר כל ספק, כדי לאמת את סברתו והתרשמותו שלו עצמו מן המנוח, עם תעודה רפואית אודות כשירות המנוח למעמד זה, למצער מסמכים רפואיים, בטרם ינתן על ידו אישור עשיית צוואה נוטריוני.

תעודה רפואית שכזו, אף שאינה מחוייבת על פי דין, יש בה כדי לסייע בהסרת כל ספק, בדבר גמירות דעתו של המצווה ואת חופש רצונו, שהמסמך ישמש כצוואה.

זאת כמובן לא נעשה.

במצב דברים זה לא ניתן להעדיף את התרשמות הנוטריון כי המנוח היה "בסדר גמור", הווה כשיר לצוות, על פני התייעוד הרפואי אודות המנוח, לרבות חוות דעת המומחה הרפואי.

לבסוף בעניין זה אומר כי, על אף מגבלותיו השונות של המנוח להתנייד בעצמו, לא עלה בידי המתנגדות לסתור את טענות המבקשת כי אין לה הכרות מוקדמת עם עו"ד ... היא רק הסיעה את המנוח למשרדו של עו"ד ... בדומה לכלל הנסיעות אותן ביצעה עבורו ועל כך כי היא לא נכחה בעת עשיית הצוואה במשרדו של עו"ד הדברים עולים גם מכלל העדויות. אין אני סבור כי עו"ד ... שימש כעורך דינה של המבקשת ויש בכך פגם במובנה של הפסיקה, שכן המבקשת הכירה את עו"ד ... בדרך אקראית שאין בה כדי להעיד דבר בעניין זה.

יחד עם זאת קשה להתעלם מהעובדה כי המבקשת היא שפנתה לעו"ד ... והתעניינה בענייניו של הסכם ממון, כך מעדותו, עת ישבה והאזינה להרצאתו. מה טעם חפצה היתה המבקשת בעריכת הסכם ממון שעה שהסכם כזה נחתם בינה לבין המנוח שנים קודם לכן? רק למבקשת התשובה.

לאור דבריי באשר למצבו הרפואי של המנוח, אשר פורטו בהרחבה, מצאתי כי המנוח לא היה בעל כשירות רפואית משפטית לערוך את צוואותיו, הן זו אשר נערכה ביום 23/8/2015 והן זו אשר נערכה ביום 4/5/2016.

השפעה בלתי הוגנת ומעורבות

לאור מסקנתי באשר לכשירותו של המנוח לצוות, דומני כי מתייתר הצורך לדון בטענות המתנגדות באשר להשפעה בלתי הוגנת של המבקשת על המנוח או במעורבותה בעריכת צוואות המנוח, בהתאם [לסעיפים 30\(א\) ו- 35 לחוק הירושה](#), אך בחרתי להתייחס לטענות אלו, ולו בקצרה, שכן סבור אני כי התקיימה השפעה בלתי הוגנת בסבירות גבוהה ועולות שאלות רבות באשר להתנהלותה של המבקשת.

אין בידי לקבל את טענת המבקשת כי המנוח הוא שיזם וטיפל בדברים, בפרט אלו הפיננסיים ולמבקשת לא היתה כל נגיעה והבנה בתחומים אלו, גם לא את טענתה כי מעולם לא שוחחה עם המנוח שיערוך צוואה והדבר היה פרי יוזמה מוחלטת שלו. לא כך היה הדבר, לאור מצבו הרפואי, גם לאור דבריי באשר לנסיבות עריכת הצוואות והתוספת להסכם הממון שנחתמה אך ימים ספורים בטרם צוואת 2015. מכאן כי, טענות המתנגדות בדבר השפעה בלתי הוגנת ומעורבות בעריכת הצוואות, אינן נטולות בסיס.

סבור אני כי במקרה שבכאן, הגם כי יתכן והתקיימה השפעה בלתי הוגנת מצד המבקשת על המנוח, ואני סבור שכך הדבר, לא עלה בידי המתנגדות להוכיח את התקיימותם של מבחני המשנה כפי המובאים בפסיקה במקרים אלו, ואסביר.

מבחני הפסיקה נזכרו על ידי המתנגדות בתמצית, ללא מסכת עובדתית מהותית המבססת את עילת ההתנגדות במסגרת טענותיהן. כך גם באשר לחקירתן את העדים השונים ובפרט את המבקשת. מאלו יש קושי ללמוד דבר או חצי דבר.

וכפי שפורט באותם מבחנים, קיימת חשיבות מיוחדת לשאלה האם הנהנה הוא היחיד שסייע למצווה בכל צרכיו או שהוא הסתייע גם באחרים. לא נטען כי המבקשת מנעה ממי מהבנות לסייע לאביהן, להסיעו או לסייע בידו בכל דרך אחרת. ההפך הוא הנכון. מעבר לבת אחת אשר אינה מתגוררת בארץ (או שהדבר נכון לעבר), שלושת הבנות נשאו בעול משפחתי ואישי משלהן, דבר אשר הכביד עליהן גם לסייע לאביהן.

דובר רבות על עניין רישיון הנהיגה של המנוח, אשר באופן טבעי נבצר ממנו לנהוג לבדו, לרשותו "עמדה" המבקשת בצרכים אלו.

בני זוג החיים יחדיו שנים רבות, המצויים בגמלאות, הרי זה אך טבעי כי יסייעו האחד לשני בסידורים, הסעות או כל דבר אחר, במקרה זה ולאור הנסיבות, המבקשת היא שסייעה למנוח.

הגם שהמנוח היה תלוי במבקשת, הן להסעותיו, הן בנטילת תרופות, ביקורי רופאים ופעולות פיזיות שונות נוספות, איך בכך בכל מקרה ומקרה כדי להצביע על השפעה כלשהי על המצווה, מבחינה שכלית ו/או הכרתית.

למצער לא צלח בידי המתנגדות להוכיח את מידת התלות, ככל שהיתה והאם גרמה למצב דברים זה.

לטעמי המנוח אותה עת אכן לא היה עצמאי, לא מהבחינה הפיזית גם לא ההשכלתית והיה תלוי במידה כזו או אחרת במי מסביבתו אך בפרט במבקשת אשר היתה האדם הקרוב לו ביותר. זאת עולה מן התייעוד הרפואי אך לא מתיאור עובדתי של המתנגדות.

המתנגדות 2 העידה על קשר טוב בין אביה המנוח למבקשת ועל טיפולה המסור, גם העידה על היותן של הבנות בקשר שוטף, ועל היותן מעודכנות על מצבו הרפואי של אביהן באמצעות המבקשת והיא עצמה אף ליוותה את אביה לביקורים רפואיים בהתאם לצורך.

מכאן כי אם חפצה היתה מי מהמתנגדות להיות מעורה יותר בחייו של אביה, גם לסייע בידיו, סבור אני כי יכולות היו הן לעשות כן.

במקרה זה, לא נטען על ידי המתנגדות כי היו מנועות מלבקר או לראות את אביהן.

במצב דברים שכזה, אין המדובר בבידודו של המנוח ממי מבנותיו או מסביבתו, על ידי המבקשת.

איני סבור כי המבקשת הדירה את המתנגדות מענייניו הרפואיים של המנוח כפי טענתן, שכן לא הוכח כי נעשתה על ידן פנייה לקבלת מידע רפואי אודות המנוח וזו נענתה בשלילה על ידי המבקשת, למעט העלאת הטענה.

גם אם היה הדבר, הרי שמבחן "קשרי המצווה עם אחרים", יש בו, בעיקר, כדי לבדוק האם למנוח היו קשרים נוספים עם אחרים מלבד המבקשת אם לאו, ובאופן המונע ממי מסביבתו ובפרט המתנגדות לקיים עימו קשר.

הוצג בפני כי המנוח ביקר את בתו ב... אותה עת (בשנת 2015), ראה את נכדיו בארץ, גם ביקר את חבריו ב...

גם מכתבה של המבקשת לצורך מתן מרשם לתרופה אשר אינה מצוייה בסל הבריאות ובאופן זמני "נלקחה" ממי מנכדיו, יש בו להעיד כי היה מי שהציע למנוח או למבקשת את השימוש בתרופה זו, מן הסתם אחת מבנותיו ובכך יש לראות כי קשר משפחתי התקיים, גם אם לא קשר חם.

יחד עם זאת, סבור אני כי טענת המתנגדות למעורבות המבקשת בעריכת צוואות המנוח, יש בה יותר מממש.

סעיף 35 לחוק הירושה קובע:

"הוראת צוואה, פרט לצוואה בעל-פה, המזכה את מי שערך אותה או היה עד לעשייתה או לקח באופן אחר חלק בעריכתה והוראת צוואה המזכה בן-זוגו של אחד מאלה – בטלה".

הוראות הסעיף מכוונות לשלוש חלופות שבהתקיים אחת מהן, ניתן יהיה לקבוע כי קיימת מעורבות בצוואה:

מי שערך אותה, מי שהיה עד לעשייתה ומי שלקח באופן אחר חלק בעריכתה.

בפסיקה נמצאה אבחנה בפרשנות אשר ניתנה לחלופות השונות **בסעיף 35 לחוק הירושה**. כך שבעוד הביטוי **"מי שערך את הצוואה"** פורש באופן דווקני ומצמצם, כמתייחס לתהליך העריכה הלשונית של המסמך ויצירתה, תוך שנקבע, כי פעולות הזוכה, ככל שהיו קודם לעריכת הצוואה או לאחר עריכת הצוואה, לא יפלו בגדרו, הרי שהביטוי **"לקח חלק באופן אחר בעריכתה"** פורש בפסיקה באופן רחב והוגדר כ"עילת עוללות".

(ראה: **ע"א 6496/98 בוטו נ' בוטו**, פ"ד נד(1) 19 {פמ"מ – 4/1/2000}).

במסגרת זו הרחיב בית המשפט את הביטוי והחילו גם על השלבים שקדמו לתחילת הליך ניסוח המסמך. כך, נקבע, כי גם מי שנטל חלק בהכנה ובתכנון של הצוואה יכול וייחשב כמי שנטל חלק באופן אחר בעריכתה.

בהמשך התפתחה בפסיקה גישה המפרשת את העילה באופן רחב יותר, ומאפשרת לבית המשפט להכליל מקרים רבים יותר על פי נסיבותיו של כל מקרה ומקרה, בגדרו של מבחן השכל הישר.

(ראה : [בע"מ 7049/15 פלוני נ' פלוני](#) {פמ"מ – 17/12/2015}).

כעולה מן העדויות, הן של המבקשת שמכחישה את נוכחותה במעמד עריכת הצוואה, והן של עו"ד... המכחיש נוכחות של אדם נוסף מלבד המצווה, הרי שלא מצאתי עדות או הוכחה הסותרת טענה זו.

כאמור בדבריי, לא הוכחה הכרות מוקדמת בין המבקשת לעו"ד ..., למעט טענת המבקשת, אשר נתמכה בעדותו של עו"ד ..., כי הכירה את עו"ד ... באותה הרצאה אקראית. יחד עם זאת המבקשת היא זו שהביעה התעניינות באשר לעריכת הסכם ממון, כך כעולה מן העדויות.

יחד עם זאת ומשמצאתי כי מצבו הרפואי לא איפשר את כשירותו לחתום על צוואה, גם לא ליזום כל פעולה משפטית אחרת, גם לא לנהוג כתמול שלשום ולהיות עקשן ודעתן, הרי שסבור אני כי המבקשת היא שיזמה והיתה מעורבת בעריכת צוואותיו של המנוח. שכן:

לא עלה כי נוסף נכס כזה או אחר למצבת רכושם המשותפת של המנוח והמבקשת, ואז מה טעם נדרש הסכם ממון או תוספת לו?

מה נדרשה תוספת להסכם ממון, אשר אינה מבטלת אותו, אף אינה עוסקת בעניין רכושי כלשהו אלא באובדן כשירות של מי מהצדדים ובהמשך מגורים?

מה טעם כלל נדרשה תוספת להסכם הממון עת חפץ המנוח בעריכת צוואה חדשה?

במה היה שונה מצב המנוח בעניין מחלת האלצהיימר במעמד החתימה על הסכם הממון, אך שבוע בטרם חתם המנוח על צוואת 2015 בו דבר מחלתו צויין?

מה נדרשת צוואה נוספת, לאחר צוואת 2004, בה המנוח מתאר את יחסיו הטובים עם המבקשת ומעניק לה בנדיבות מנה מעיזבונו ולפי בחירתו, לאחר כעשר שנים, ובמצב דברים בו מצבו הרפואי לא איפשר לו לעשות כן? כך בהתאם לתיעוד הרפואי לאורך השנים.

מה טעם הוכנו 3 מסמכים משפטיים, ככולם נהנית המבקשת מ"הטבות" נוספות או מהוראות הורשה המטיבות רק עימה ולא עם אחר?

אם אכן כפי טענת המבקשת, המנוח היה איש דעתן ועקשן שאי אפשר היה להזיז אותו מדעותיו וממה שהחליט ועניין הצוואה היה פרי יוזמה מוחלטת של המנוח ללא שהמנוח שיתפה בדבר, מה היו מניעיו לכך?

אם המבקשת לא ידעה על כך דבר, שכן המנוח לא שיתפה בכך כפי טענתה, האם לא תמחה היא על כך שביקש לערוך צוואה חדשה או שינוי בהסכם הממון?

אם ידעה היא על דבר עריכת הצוואה אך לא על תוכנה, לא דאגה היא שמא ישונו הוראות הצוואה באופן אשר יפגע בה?
שהרי בצוואת 2004, בה הוקיר המנוח את המבקשת ואף דאג להבטיח את זכויותיה עד 120.

רק למבקשת תשובות לשאלות אלו, אם תרצה תאמר כי מדובר בתהיות להן לא ניתן הסבר כלשהו אשר יש בו כדי להניח את הדעת ואלו נשארו בגדר תעלומה נסתרת.

לאחרונה אף ניתן פסק דינו של בית המשפט המחוזי במחוז מרכז, בו נקבע כי:
"שיאה של הגישה המצמצמת מתבטא בקביעה כי גם נהנה שמסר לעורך דין את עקרונות הצוואה – היינו למי יחולק העזבון ומה חלקו של כל אחד אינו בא בגדר "עורך צוואה" שכן עדיין נותר לעורך דין, עורך הצוואה, גדר להתגדר בה – לנסחה, לנמקה ולהוסיף בה דברים מרוחו ודעתו של המצווה עצמו אחר בירור עמו".
(ראה: [עמ"ש \(מרכז\) 45892-09-21 א. נ. א. ש.](#) {פמ"מ [פורסם בנבו] – 18/12/2022}).

וישאל השואל, לאור התנהלות המבקשת בביקורי המנוח את הרופאים ("לדברי בת זוגי וכו'), הכיצד אדע אם לא כך היה הוא גם בביקורי המנוח במשרדו של עו"ד... במעמד חתימת הצוואות. דברי אלו מתחברים גם לנוסח אישור צוואת 2015 באשר להיותו של המנוח חולה במחלת האלצהיימר.

אין חולק כי בהשוואה לצוואת 2004, בה מקבלת המבקשת "מנה מסויימת" מעיזבון המנוח, הרי שבצוואות 2015 ו- 2016, מנתה וזכויותיה כעולה מהוראות הצוואה, גדלות לאין שיעור ומהוות חלק גדול יותר בעיזבון המנוח מזה אשר בהתאם לצוואת 2004.

עוד אין חולק על כך שהחל משנת 2004, עת נערכה צוואתו הראשונה של המנוח ועד לשנת 2015, עת נערכה צוואתו השנייה ותוספת להסכם הממון בין המנוח למבקשת עליה חתמו שניהם, לא נערך כל מסמך משפטי אחר אשר יש בו כדי להוות שינוי בנכסי מי מהצדדים.
קרי, למעלה מ- 10 שנים.

סבור אני כי העובדה שבצוואת 2004 טרח המנוח להוקיר את המבקשת ויש לומר העניק לה "מנה יפה" מעיזבונו, אף טרח להסביר זאת לאור מערכת זוגיות נפלאה ביניהם, תמוה הוא כי המתין המנוח שנים רבות ומצא להוריש למבקשת מנה יפה יותר, ללא כל הסבר, קל וחומר שהתיעוד הרפואי מצביע על היותו לא כשיר.

בצוואת 2004, בעמ' 1 פסקה שמינית נכתב – "היה והמערערת תהא ... או מי מטעמה, אזי יועבר חלקה בעזבוני לשלושת בנותי בחלקים שווים או לצאציהן החיים".

סבור אני כי המבקשת היתה ערה להוראת צוואה זו ומכאן כי, למרות הגשת הבקשה לקיומה של צוואה זו, לא הגישה היא התנגדות לה, שכן אז היתה חשופה היא לביטול מנתה בעיזבון המנוח.

בל נשכח, ואין בכוונתי להיכנס לנכס או זכות כלשהם מעיזבון המנוח, אך בצוואותיו המאוחרות, חלקה של המבקשת מתפרש על פני חלקים אותם צבר המנוח בטרם היה במערכת הזוגיות עם המבקשת, אלא עם רעייתו הראשונה, היא אימן של המתנגדות.

הצדק עם המבקשת כי עו"ד ... לא נשאל דבר אודות נסיבות עריכת הצוואה, אך לא די בכך כדי לקבוע כי בשל כך יש ליתן תוקף לצוואותיו האחרונות של המנוח.

איני סבור כי יש לייחס משמעות לשגיאה לשונית כזו או אחרת בצוואה, שכן אין בה לשנות דבר לעניין סלע המחלוקת ו/או התוצאה, גם לא באופן ישיר לקפדנות המנוח, יתכן היה כי מדובר בפורמט קבוע של עו"ד ... ויתכן כי מחוסר שימת לב.

בפסיקה נקבע כי בבוא בית המשפט לבחון קיומה של השפעה בלתי הוגנת, עליו להידרש לכך מתוך בחינה כוללת ורחבה של מכלול הנתונים ולא מתוך מבט צר.

"...הוא בחן את סוגיית ההשפעה הבלתי הוגנת כמכלול. כך ראוי לנהוג. הנטל להוכיח עילת פסלות זו רובץ על המבקש את פסלות הצוואה (המשיב כאן). אך יש לזכור, כי לא פעם הראיות הינן נסיבתיות (ראו, למשל, הלכת מרום בעמ' 848). בענייננו, המשיב טען לעילות פסלות נוספות, כגון העדר כשרות ומעורבות בעריכת הצוואה. סבורני כי בצדק נדחו עילות אלה על ידי בית המשפט לענייני משפחה. אך עדיין, חוטים שונים של עילות שונות – הגם שלא היה בכוחם לבסס עילה עצמאית – יכולים להישזר יחד לרבדים המחזקים ומבססים את מסקנת בית המשפט המחוזי. ההשפעה הבלתי הוגנת העולה עד כדי שלילת הבחירה החופשית של המצווה הינה מבחן דינאמי ורחב כקשת החיים. בית המשפט המחוזי נעזר בחוטים השונים כדי להגיע לראייה כוללת המשקפת את מלוא התמונה".

(ראה: [בע"מ 4459/14 פלונית נ' פלוני](#) {פמ"מ [פורסם בנבו] – 6/5/2015}).

יפים דברים אלו גם לעניינה של עילת המעורבות הפסולה בעריכת הצוואה אשר מניחה חזקה חלוטה של השפעה בלתי הוגנת על המצווה. משכך, הצטברותם של אירועים וזיקות, שכל אחד מהם כשלעצמו אין בו כדי להציב תווית של נטילת חלק בעריכת הצוואה, בהיקבצם יחד במבט על אל המכלול, עשויים ליצור את אותה מעורבות בעריכת הצוואה שיש בה כדי לפסלה ולכן יש לבחון עילה זו מתוך ראייה רחבה וכוללת בשים לב למכלול הנסיבות.

(ראה: [ע"א 5869/03 חרמון נ' גולוב](#), נט(3) 1 {פמ"מ – 24/10/2004}).

אגב מקרים קודמים אשר הובאו לפני כתבתי לא מעט אודות מעמדו של "הישיש המוחלש", ואני סבור כי נכונים הם גם למקרה זה אשר לפני. וכך:

- 114" עם התקדמות הרפואה והארכת תוחלת החיים, נתקל המשפט ביתר שאת גם במחלות זקנה וגם בבדידותם וחולשתם של אנשים באים בימים.
115. כאמור חולשה זו המגיעה כחולשה פיזית וקוגניטיבית גם יחד, אינה מתרחשת באחת. האדם המזדקן נוטה בכל מאודו להכחישה והדברים יוצרים למעשה מעין מעמד משפטי חדש בבחינת אדם שעדין לא הוכר כחסוי או כפסול דין, אך יכולתו להתגונן בפני דרישות קרוביו נחלשת עד מאוד.
116. שנים חלפו מאז הלכת "מרום", וככל שמתקדמת הרפואה ומצוות "והדרת פני זקן" או "כבד את הוריד" אינן נשמרות עוד בקפידה תמיד, נוצר צורך להגן על המבוגר החלש.
117. בלכתך אל השירות הסוציאלי, למועדון לקשיש, לבית החולים או לקופת החולים, גם בהאזינד לרדיו, תמצא שלטים ומסרים המציעים לקשיש עזרה אם מתעלמים ממנו, מזניחים אותו, דורשים ממנו בדורסנות כספים או סוחרים עמו בטיפול תמורת ממון.
- לשון אחר – החברה כבר מכירה שהתופעה קיימת וסבור אני שבאה העת שגם המשפט יחזור ויאמר זאת.
-
120. אומר ולא אבוש, גם אשוב ואדגיש כי המשפט חותר לנורמה של התנהגות הגונה כמצופה מאדם ביחס לאדם, ובמילים אחרות מצופה מבן משפחה לבל ייטול מרכוש בן משפחתו אם קיים ספק בכושרו להחליט, זאת גם בראי טובתו ולבל יציגו ככלי ריק לעת זקנתו ויפנה גבו אליו או יהפוך חולשתו קרדום לחפור בו.
121. אם רוצים אנו להבין שיקולי צדק והגינות מהם, נאמר בבע"מ 5939/04 פלוני נ' פלונית פ"ד נט(1) 665 (פמ"מ – 8/9/2004), מפי כב' השופט אליקים רובינשטיין, כך:
- "בעיני, בצד כל אלה יש ביסוד הדברים ציפיה להגינות ביחסים בין בני אדם בכלל – נגזרת של תום לב החולש על המשפט הפרטי (ראו והשווה סעיפים 39 ו-61 לחוק החוזים (חלק כללי), התשל"ג-1973), בבחינת "אדם לאדם – אדם" (הנשיא ברק, רע"א 6339/97 רוקר נ' סלומון, פ"ד נה(1)199). זו גם תמציתו הערכית של הכלל "ועשית הישר והטוב" (דברים ו', י"ח).
122. ואם אין רצונך ללמוד על חובה זו מכוח חובת תום הלב וההגינות אנא למד אותה מחובת הזהירות וההתנהגות כאדם סביר לבל תמצא מעוול ברשלנות כלפי בן משפחתך (וראה: תמ"ש (ת"א) 17364-12-12 צ. ק. נ' ר. מ. [פורסם בבנו] {פמ"מ – 5/12/2013}).
123. כידוע גם צוואה היא מעשה משפטי הדורש גמירות דעת ואנו סבורים בכמה:
- א. גמירות הדעת של כל הצדדים להסכם הכרחית על מנת לשכלל הסכם מחייב (סעיפים 2 ו-5 לחוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג - 1973 (להלן "חוק החוזים"). הבחינה היא, אם במועד החתימה על המסמכים, מנע הליקוי הנפשי או הפיזי ממנו סבל הלוקה את

יכולתו לגבש גמירות דעת. זוהי שאלה עובדתית ביסודה (וראה [ע"א 1101/99 ברקוביץ](#) נ' ברקוביץ [פורסם בנבו] {פמ"מ - 18/4/1999}).

פרופ' גבריאלה שלו, מגדירה בספרה "דיני החוזים" (מהדורה שניה-תשנ"ה), בעמ' 86 (להלן- "ספרה של שלו"), מהי גמירות דעת:

"רצון מגובש, כוונה רצינית להתקשר בחוזה והחלטיות. בניגוד לכוונה ליצור יחסים משפטיים שהיא מופשטת וכללית, גמירות-הדעת היא מוגדרת וצריכה להיות מכוונת להתקשרות מסוימת עם צד מסוים".

המבחן לקיומה של גמירות דעת הוא מבחן אובייקטיבי חיצוני, הבוחן את התנהגות הצדדים ואת נסיבות העניין לפני כריתת החוזה ולאחריו:

"קנה המידה האובייקטיבי אינו של אדם חיצוני, זר להתקשרות, אלא של המתקשרים עצמם, שאת מעשיהם, דבריהם, התנהגותם, יש להעביר במשקפת הסבירות, ולשאל אם מתקשר סביר במעמדם היה מסיק ממה שהתרחש ביניהם, כי הם אכן גמרו בדעתם לכרות חוזה" (ד' פרידמן, נ' כהן [חוזים](#) כרך א', עמ' 157, להלן- "ספרם של פרידמן וכהן").

ב. אצל הלקוי או המוחלש בדעתו, המימד הרגיל האובייקטיבי של גמירות הדעת, אינו בהכרח הוכחה על גמירת הדעת, במיוחד כאשר מדובר בלקוי בדעתו, עלול להיווצר מצב שבו הגילוי החיצוני המתבטא בחתימה על מסמך אשר נראה על פי אמת-מידה אובייקטיבית, כמשקף את רצונו של המעניק, אינו מספיק כדי לבטא הצהרה של כוונה. בנסיבות שבהן המצהיר לקוי בדעתו, נחלשת ההנחה המבוססת על ניסיון החיים כי יש בחתימה משום הצהרה ברורה של כוונה'. (וראה: [ע"א 3601/96](#) בראשי נ' עזבון מנוח זלמן בראשי ז"ל, פ"ד נב(2) 582, {פמ"מ - 11/6/1998} להלן- "פס"ד בראשי").

(ראה: [תי"ע \(ת"א\) 17601-09-14](#) א. ע. נ' ס. ל. {פמ"מ [פורסם בנבו] - 27/11/2016}).

סבור אני כי המבקשת, לאו דווקא בניצול תלות המנוח בה, אלא דווקא מהיותו בבחינת אדם מוחלש, בחרה לנצל מצבו זה תוך שיכנועו לערוך מסמכים משפטיים חדשים לטובתה.

לאור מצבו הרפואי של המנוח והיותו אדם מוחלש, הרי אלו כולם מובילים למסקנה כי הן צוואת 2015 והן צוואת 2016, דינן להתבטל.

רצונו של המצווה

אכן כל אדם יכול לשנות דעותיו, מה יעשה ברכושו לעת משבר, גם מה יעשה ברכושו לאחר לכתו מן העולם, כך הוא החוק, ואין בית המשפט משים עצמו בראשו של אדם עת מחליט אשר מחליט הוא. חרף חשיבותו של עיקרון כיבוד רצונו של המת, הוא אינו עיקרון מוחלט ויש לכבדו רק אם מדובר ברצונו האמיתי, העצמאי והחופשי של המצווה.

כאשר נפל פגם ברצון המת, מצווה עלינו שלא לחלק את רכושו בהתאם לצוואתו. (ראה: "הלכת מרום", לעיל).

במקרה זה אשר לפניי, לנוכח המסקנה כי המנוח לא היה כשיר בעת עריכת צוואותיו האחרונות, ולנוכח המסקנה באשר למעורבות המבקשת בעריכת הצוואות, לא ניתן לבוא ולומר כי צוואותיו אלו (הן צוואת 2015 והן צוואת 2016), הן פרי רצונו של המנוח, כך שאין בקבלת ההתנגדות להן כדי לפגוע בעיקרון כיבוד רצון המת.

להפך, העובדה כי המנוח, בעודו כשיר ובמשך למעלה מעשור, לא ערך צוואה בה הורה על חלקים נוספים מעיזבונו לטובת המבקשת, על אף שיכול היה לעשות כן, מטילה ספק ברצונו לשנות את הוראות צוואתו, צוואת 2004. במקרה בו קיים ספק, אין מקום להורות על קיום צוואות אלו.

סוף דבר

אשר על כן ומכל הטעמים שפורטו לעיל, אני מורה כדלהלן:

א. ההתנגדויות לקיום הצוואות מיום 23/8/2015 ומיום 4/5/2016 – מתקבלות. התובעות לקיום צוואות אלו – נדחות.

ב. ניתן בזאת צו לקיום הצוואה המוקדמת של המנוח מיום 13/9/2004. המתנגדות יגישו פסיקתה לחתימתי כדוגמת טופס 5 [לתקנות הירושה](#).

לנוכח התוצאה אליה הגעתי, המבקשת תישא בהוצאות המתנגדות בסך 75,000 ₪, בתוך 30 ימים מהיום שאם לא כן, יישא התשלום הפרשי הצמדה וריבית כדין.

ניתן היתר לפרסום פסק דין זה ללא פרטים מזהים אודות הצדדים.

המזכירות תמציא את פסק הדין לב"כ הצדדים ותסגור את התיק. **ניתן היום, כ"א שבט תשפ"ג, 12 פברואר 2023, בהעדר הצדדים.**

[בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו – הקש כאן](#)

ארז שני 54678313-/-

נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה